

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒARTУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫ ЕРТЕ ДАМЫТУ ИНСТИТУТЫ

БАСҚА ТІЛДЕ ОҚЫТАТЫН МЕКТЕПKE
ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ҚАЗАҚ ТІЛІН
ҮЙРЕТУ ҮШІН
«ТІЛГЕ БОЙЛАУ»
БАҒДАРЛАМАСЫ

АСТАНА, 2025

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫ ЕРТЕ ДАМУЫ ИНСТИТУТЫ**

**БАСҚА ТІЛДЕ ОҚЫТАТЫН МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ
ҰЙЫМДАРДА ҚАЗАҚ ТІЛІН ҮЙРЕТУ ҮШІН
«ТІЛГЕ БОЙЛАУ» БАҒДАРЛАМАСЫ**

Астана, 2025

Қазақстан Республикасы Оқу - ағарту министрлігі Балаларды ерте дамыту институты базасында әзірленген

Басқа тілде оқытатын мектепке дейінгі ұйымдарда қазақ тілін үйрету үшін «Тілге бойлау» бағдарламасы – Астана, 2025. – 84 бет.

Басқа тілде оқытатын мектепке дейінгі ұйымдарда қазақ тілін үйрету үшін «Тілге бойлау» бағдарламасы мектепке дейінгі ұйымдардың басшылары, әдіскерлері мен қазақ тілі педагогтері, ересек және мектепалды топ тәрбиешілері үшін әзірленген.

Бағдарлама ҚР ОАМ Балаларды ерте дамыту институтының Ғылыми-әдістемелік кеңесінде қаралып, ұсынылған (2024 жылғы 6 тамыздағы №7 хаттама).

Балаларды ерте дамыту институты, 2025 жыл

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

Мектепке дейінгі балалық шақ жеке тұлғаны қалыптастыруда өте маңызды кезең, осы кезеңде баланың танымдық процестері қарқынды дамиды.

Мектеп жасына дейінгі балаларға тән бірқатар психологиялық ерекшеліктер: қарқынды қабылдау мен есте сақтау қабілетінің жоғары болуы тілді табысты меңгеруге ықпал етеді.

Оқыту орыс тілінде жүргізілетін мектепке дейінгі ұйымдарда қазақ тілін үйрету Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында (ҚР ОАМ 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы) қарастырылған.

Оқыту орыс тілінде жүргізілетін топтарда балаларға қазақ тілін үйретуге неғұрлым ерте мән беріп, қазақ тілін үйрету үшін қолайлы тілдік орта құруға, мемлекеттік тілді үйрену бойынша жұмысты жүйелі түрде ұйымдастыруға мүмкіндік берсе, нәтижелер соғұрлым табысты әрі тиімді болады.

Балалардың әлеуметтік қарым-қатынасының алғашқы дағдылары айналасындағы ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас кезінде қалыптасады. Сондықтан балаларға қазақ тілін үйрету мәселесіне мектепке дейінгі ұйымның басшысынан бастап әдіскер, барлық педагогтер мен ата-аналарды тарта отырып, ықпалдастықта ұйымдастыру қажет.

Мектеп жасына дейінгі кезден бастап балаларға қазақ тілін үйрету уақыт талабы болып табылады. Бірақ тіл тек қарым-қатынас құралы ғана емес. Тілді ерте үйрету баланың коммуникативтік, танымдық, зияткерлік қабілеттерін дамытып қана қоймайды, сонымен бірге халықтың салт-дәстүрлеріне деген қызығушылықты, сондай-ақ Отанға деген патриоттық сезімдерін қалыптастырады.

Балаларға мемлекеттік тілді үйрету (мектепке дейінгі ұйымның кестесіне сәйкес ересек топта бір рет, мектепалды тобында аптасына екі рет) сондай-ақ күн сайын режимдік сәттерде балалар әрекетінің: қарым-қатынас, заттық, ойын, еңбек, көркем (педагогтің көркем әдебиет оқып беруі, кітаптарды, иллюстрацияларды қарау), театрландырылған және дербес әрекет және басқа да әрекет түрлері арқылы күн тәртібіне сәйкес ұйымдастырылады.

Мемлекеттік тілді меңгерту мақсатында күні бойы режимдік сәттерде Үлгілік оқу бағдарламасында айқындалған сөздік минимумды үйрету, түрлі балалар әрекетінде тәрбиеленушілердің ауызекі байланыстырып сөйлеуін дамыту, сондай-ақ қазақ халқының мәдениетімен, салт-дәстүрлерімен таныстыру, белсенді сөздікті байыту, сөздік нормаларды, мәдениетті қарым-қатынасты игерту ұсынылады.

Бағдарламаның **мақсаты** балалардың мемлекеттік тілді үйренуге деген қызығушылығын ояту, қазақ тілінде ауызша сөйлеудің қарапайым дағдыларын (түсіну және айту) қалыптастыру.

Ересек топ (4 жастағы балалар)

Физикалық қасиеттерді дамыту

Физикалық қасиеттерді дамытуда қазақ тілін үйрету балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде режимдік сәттерде жүзеге асырылады.

Мақсаты балалардың физикалық қасиеттерін дамытуда қазақ тілін үйретуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- күні бойы режимдік сәттерді (таңертеңгі жаттығу, сергіту сәттері, қимылды, ұлттық ойындар) қазақ тілінде өткізу;
- қазақ тілінде айтылған нұсқауларды, ойын ережелерін, тапсырмаларды тындап, түсініп, оларды орындауға үйрету;
- физикалық қасиеттерді дамытуда сөздік қорды қазақ тіліндегі карапайым сөздермен байыту.

Таңертеңгі жаттығуды орындауда қазақ тілінде айтылған нұсқауларды, мәдени-гигиеналық дағдыларды қалыптастыруда айтылған сөз тіркестерін тыңдауға үйрету. Сергіту сәттерінде сөздік қорларын қазақ тіліндегі сөздермен байыту. Қимылды, ұлттық ойындардың қазақ тілінде айтылған ережелерін тыңдауға және оларды орындауға үйрету. Ұлттық ойындарға қажетті құралдармен таныстыру. Қазақ тілінде балаларға арналған әндерді алдымен тындап, ондағы сөздерді түсініп, әннің ырғағына сәйкес жаттығулар мен қимылдарды орындауға ынталандыру.

Күтілетін нәтижелер:

- таңертеңгі жаттығуды орындауда қазақ тілінде айтылған нұсқауларды тыңдайды;
- мәдени-гигиеналық дағдыларды қалыптастыруда қазақ тілінде айтылған нұсқауларды орындайды;
- сергіту сәттерінде қазақ тіліндегі сөздерді қолданады;
- қимылды, ұлттық ойындар барысында ойын ережелерін түсінеді, орындайды;
- ережесін меңгерген ұлттық ойындарды құрдастарымен өзбетінше ойнайды;
- ұлттық ойындарға қажетті құралдарды таниды.

Коммуникативтік дағдыларды дамыту

Коммуникативтік дағдыларды дамытуда қазақ тілін үйрету балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде режимдік сәттерде және сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет, қазақ тілі ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

Мақсаты әлеуметте карапайым қарым-қатынас жасау үшін коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру арқылы қазақ тілін үйрету болып табылады.

Міндеттері:

- түрлі балалар әрекетінде балалардың бір-бірімен қазақ тілінде сөйлесуіне жағдай жасау;
- балаларды қазақ тілінде өз бетінше сөйлеуге ынталандыру;
- педагогтің қазақ тілінде айтқан сөздерін тыңдауға, қайталап айтуға мүмкіндік беру.

Күні бойы ұйымдастырылған іс-әрекеттердің элементтерін қазақ тілінде өткізу ұсынылады. Коммуникативтік дағдыларды дамытуда өзара қазақ тілінде сәлемдесу, өтініш, ырзашылық білдіруге көңіл аудару. Сюжетті- рөлдік ойындар, театрландырылған әрекеттер арқылы қазақ тілінде сөйлеуін дамыту.

Тілдік дамытушы орта

Балалардың ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасауына тілдік дамытушы орта құру: бір-бірімен күнделікті режимдік сәттерде қазақ тілінде сөйлесуге, қарапайым сұрақтарға жауап беруге, қазақ тіліндегі кітаптарға қызығушылықты ояту арқылы өз бетінше кітаптарды қарауға, сәлемдесуге, өтінішін, ырзашылығын білдіруде сыпайы сөйлеу әдебін сақтауға, құрдастарын есімімен толық, дұрыс атауға баулу.

Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті

Қазақ тіліне тән ә, ө, і, ү дыбыстарын өздігінен дұрыс айтуға баулу және сол дыбыстармен берілген сөздерді айтуға үйрету.

Сөздік қор

Түрлі балалар әрекеттерінде сөздік минимумда берілген сөздерді айтуға үйрету. Күнделікті жиі қолданылатын тұрмыстық заттардың, жемістердің, жануарлардың, төрт түліктің атауларын айту және түсіну дағдыларын қалыптастыру.

Туыстық қатынасқа байланысты сөздермен таныстыру («әке», «ана», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні», «бөпе»), оларды айтуға және түсінуге үйрету.

Баланың сөздік қорын дамытуда санамақтар, қысқа тақпақтар, шағын өлеңдер жаттауға баулу.

Таныс ертегілерді, әңгімелерді, өлеңдерді тыңдай білуге үйрету.

Тілдің грамматикалық құрылымы

Зат есімдерді жекеше және көпше түрде қолдануға үйрету. Бұйрық райлы етістіктерді жекелей қолдануға баулу («бар», «кел», «айт»).

Сөздерді байланыстырып, сөз тіркестерін құрастыруға (зат есім және сын есім, зат есім және етістік) үйрету.

Байланыстырып сөйлеу

Балалардың өздеріне айтылған сөзді түсінуін қалыптастыру, педагогтің айтқан қарапайым сөз тіркестерін әңгімелесуде қолдануға баулу. Оқылған шығармадағы сөздер мен қарапайым сөз тіркестерін қайталап айтуға мүмкіндік беру.

Ойыншықтар мен заттарды қарастыра отырып, сұрақтарға жауап беруге, оларды жай сөйлемдермен сипаттап айтып беруге баулу.

Күтілетін нәтижелер:

- бір-бірімен күнделікті режимдік сәттерде қазақ тілінде сөйлеседі;
- өзіне қойылған қарапайым сұрақтарға жауап береді;
- қазақ тіліндегі кітаптарға қызығушылық танытады, өз бетінше кітаптарды қарайды;
- сәлемдеседі, өтінішін, ырзашылығын білдіреді, сыпайы сөйлеу әдебін сақтайды;
- құрдастарын есімімен толық, дұрыс атайды;
- қазақ тіліне тән ә, ө, і, ү дыбыстарын, сол дыбыстармен берілген сөздерді айтады;
- түрлі балалар әрекеттерінде сөздік минимумда берілген сөздерді қолданады;
- күнделікті жиі қолданылатын тұрмыстық заттардың, жемістердің, жануарлардың, төрт түліктің атауларын түсінеді, айтады;
- туыстық қатынасқа байланысты сөздерді («әке», «ана», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні», «бөпе») түсінеді, айтады;
- таныс ертегілерді, әңгімелерді, өлеңдерді тыңдайды;
- санамақтар, қысқа тақпақтар, шағын өлеңдерді жатқа айтады;
- зат есімдерді жекеше және көпше түрде қолданады;
- бұйрық райлы етістіктерді («бар», «кел», «айт») жекелей қолданады;
- таныс сөздер мен сөз тіркестерін айтады;
- педагогтің айтқан сөзін тыңдайды, қайталап айтады;
- ойыншықтар мен заттарды жай сөйлемдермен сипаттайды.

Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту

Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамытуда қазақ тілін үйрету балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және математика негіздері ұйымдастырылған іс-әрекетінің элементтері арқылы іске асырылады.

Мақсаты: балалардың танымдық және зияткерлік дағдыларын дамытуда қазақ тілін үйретуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- ұйымдастырылған іс-әрекеттердің элементтерін қазақ тілінде өткізу;
- танымдық және зияткерлік дағдыларын дамыту кезінде тәрбиеленушілердің бір-бірімен қазақ тілінде сөйлесуіне назар аудару.

Күні бойы, ұйымдастырылған іс-әрекет барысында қазақ тілінде 5-ке дейін реттік санауды үйрету. Сандарды реті бойынша атауға, «қанша?» сұрағына жауап беруге баулу, геометриялық фигураларды (дөңгелек, ұшбұрыш, шаршы) атай білуге үйрету, қазақ тілінде қысқа санамақтар жаттауға баулу. Дидактикалық және дамытушы ойындар, санамақтар арқылы қазақ тілінде сөйлеуін дамыту.

Күтілетін нәтижелер:

- қазақ тілінде 5-ке дейін санайды;
- сандарды реті бойынша атайды;
- «қанша?» сұрағына жауап береді;
- геометриялық фигураларды (дөңгелек, ұшбұрыш, шаршы) біледі

және атайды;

- қазақ тілінде қысқа санамақтарды жатқа айтады.

Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту

Шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамытуда қазақ тілін үйрету балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттерінің элементтері арқылы іске асырылады.

Мақсаты: балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамытуда қазақ тілін үйретуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- ұйымдастырылған іс-әрекеттердің элементтерін қазақ тілінде өткізу;
- шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамытуда тәрбиеленушілердің бір-бірімен қазақ тілінде сөйлесуіне назар аудару;
- ұжымдық жұмыстарды орындату барысында сөздік қорды толықтыру.

Сурет салуда қазақ халқының тұрмыстық заттарына қызығушылықты дамыту. Сурет салуда, жапсыруда, мүсіндеуде, құрастыруда жиі қолданатын заттардың атауларын (қағаз, желім, ермексаз, қайшы, бояу, қалам) қазақ тілінде атай білуге үйрету. Қазақ халқының ұлттық аспабы домбырамен таныстыру. Қазақ тілінде балаларға арналған әндерді тындату, қазақ ұлттық аспаптарда ойнату, қазақ халқының би қимылдарының қарапайым элементтерін үйрету. Құрастыруда құрылыс бөлшектерін қазақ тілінде (текше, кірпіш) айта білуге баулу.

Күтілетін нәтижелер:

- сурет салуда қазақ халқының тұрмыстық заттарына қызығушылық танытады;
- сурет салуда, жапсыруда, мүсіндеуде, құрастыруда жиі қолданатын заттардың атауларын (қағаз, желім, ермексаз, қайшы, бояу, қалам) қазақ тілінде атай біледі;
- қазақ халқының ұлттық аспабы домбыраны таниды;
- қарапайым әуендерді тыңдайды;
- қазақ халқының ұлттық би қимылдарын орындайды;
- құрастыруда құрылыс бөлшектерін қазақ тілінде (текше, кірпіш) айтады.

Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру

Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыруда қазақ тілін үйрету балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және қоршаған ортамен таныстыру ұйымдастырылған іс-әрекетінің элементтері арқылы іске асырылады.

Мақсаты: балалардың әлеуметтік-эмоционалды дағдыларын қалыптастыруда қазақ тілін үйретуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- ұйымдастырылған іс-әрекеттің элементтерін қазақ тілінде өткізу;
- қазақ тілінде күнделікті жиі қолданылатын заттардың атауларымен сөздік қорды толықтыру;
- қазақ тілінде сыпайы сөздерді (сәлеметсіз бе, сау болыңыз, рақмет, кайырлы таң, кешір) айтуға үйрету.

Туыстық қатынасты («әке», «ана», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні», «бөпе») білдіретін сөздерді өз бетінше айтуға баулу. Қоршаған ортадағы заттардың қазақ тіліндегі атауларын үйрету. Күнделікті тұтынатын жемістер мен көкөністердің (алма, өрік, шие, қияр, сәбіз) және үй жануарларының (мысық, ит, қой, лақ, сиыр) атауларын қазақ тілінде айтуға үйрету. Мемлекеттік рәміздерді (ту, елтаңба, әнұран) қазақ тілінде атай білуді жетілдіру. Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана туралы және Отан туралы шағын өлеңдер, тақпақтар жаттату. Мамандықтар (аспаз, дәрігер, сатушы, тәрбиеші) туралы қазақ тілінде айтуға баулу.

Күтілетін нәтижелер:

- туыстық қатынасты («әке», «ана», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні», «бөпе») білдіретін сөздерді өз бетінше айтады;
- қоршаған ортадағы заттардың қазақ тіліндегі атауларын біледі;
- күнделікті тұтынатын жемістер мен көкөністердің атауларын қолданады (алма, өрік, шие, қияр, сәбіз);
- үй жануарларының атауларын біледі және атайды (мысық, ит, қой, лақ, сиыр);
- Мемлекеттік рәміздерді (ту, елтаңба, әнұран) атайды;
- Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана туралы және Отан туралы шағын өлеңдерді, тақпақтарды жатқа айтады.

Мектепалды топ (5 жастағы балалар)

Физикалық қасиеттерді дамыту

Физикалық қасиеттерді дамытуда қазақ тілін үйрету балалардың жеке

ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде режимдік сәттерде жүзеге асырылады.

Мақсаты: балалардың физикалық қасиеттерін дамытуда қазақ тілін үйретуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- балалардың қимыл белсенділігін ұйымдастыруда (таңертеңгі жаттығу, сергіту сәттері, серуен, қимылды ойындар, ұлттық ойындар, спорттық жаттығулар) педагогтің нұсқауларын қазақ тілінде түсініп орындау;
- қимыл белсенділігін ұйымдастыруда балалардың сөздік қорын байыту.

Таңертеңгі жаттығулар барысында қазақ тілінде айтылған нұсқауларды орындауға үйрету, қарапайым қауіпсіздік ережелерін түсініп, сақтауға

баулу. Сергіту сәтінде, серуен кезінде педагогтің қазақ тілінде берген нұсқауларын орындауға жаттықтыру. Қимылды және ұлттық ойындардың атауларын қазақ тілінде үйрету, сондай-ақ олардың ережелерін түсіну және орындау. Ұлттық ойындарға қажетті құралдарды қолдануға баулу. Іс-қимылды білдіретін сөздерді (жүр, отыр, тұр, бар, секір, жүгір, қуып жет, ойна, тығыл, қаш, қу, ұста, сапқа тұру) түсінуге және қимылдарды орындауға үйрету, осы сөздермен сөздік қорды толықтыру.

Күтілетін нәтижелер:

- таңертеңгі жаттығулар барысында қазақ тілінде айтылған нұсқауларды орындайды;
- қазақ тілінде қарапайым қауіпсіздік ережелерін түсінеді және сақтайды;
- негізгі қимылдарды педагогтің қазақ тілінде берген нұсқаулары бойынша орындайды;
- қимылды, ұлттық ойындар барысында ойын ережелерін сақтайды, оларды орындайды;
- қимылды ойындар мен ұлттық ойындардың қазақ тіліндегі атауларын біледі;
- ұлттық ойындарға қажетті құралдарды қолданады;
- іс-қимылды білдіретін сөздерді (жүр, отыр, тұр, бар, секір, жүгір, қуып жет, ойна, тығыл, қаш, қу, ұста, сапқа тұру) түсінеді және орындайды;
- сөйлегенде әрекетті білдіретін сөздерді қолданады.

Коммуникативтік дағдыларды дамыту

Коммуникативтік дағдыларды дамытуда балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет, қазақ тілі ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы жүзеге асырылады.

Мақсаты инновациялық әдістер мен технологияларды қолданып, қазақ тілінде қарым-қатынас жасау, диалог құру дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Міндеттері:

- ересектермен және құрдастарымен қазақ тілінде қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастыру;
- балалардың қазақ тілінде өз бетінше сөйлеуін қолдау;
- қарапайым сұрақтарды түсініп, жауап беруге үйрету;

Күні бойы ұйымдастырылған іс-әрекеттердің элементтерін қазақ тілінде өткізу. Коммуникативтік дағдыларын дамытуда белсенді сөздік қорды байыту, тілдік нормаларды, қарым-қатынас мәдениетін меңгерту.

Тілдік дамытушы орта

Балалардың ересектермен және құрдастарымен қазақ тілінде қарым-қатынас жасауына тілдік дамытушы орта құру: сәлемдесуде, өтінішін, ырзашылығын білдіруде сыпайы сөйлеу әдебін сақтауға, ұжымдық әңгімеге қатысуға, түрлі балалар әрекеттерінде өзінің және құрдастарының әрекетін түсіндіруге баулу.

Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті

Қазақ тіліне тән ә, ө, қ, ү, ұ, і, ғ дыбыстарын жеке, сөз ішінде айтуға үйрету. Қазақ тіліне тән дыбыстары бар сөздерден жай сөйлем құрастыруға үйрету.

Сөздік қор

Сөздік қорды ойыншық, киім, аяқкиім, ыдыс, жиһаз, көкөніс пен жеміс, үй жануарларының атауларын білдіретін зат есімдермен байыту (сөздік минимум).

Туыстық қатынасты білдіретін сөздерді («ана», «әке», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні») күнделікті қолдануға ықпал ету.

Өзінің отбасы, ата-анасының мамандықтары, отбасындағы қызықты оқиғалар туралы айтуға баулу.

Тілдің грамматикалық құрылымы

Сөздерді және қарапайым сөз тіркестерін (2-3 сөз) дұрыс қайталап айтуға үйрету.

Байланыстырып сөйлеу

Қазақ тілінде қарым-қатынас барысында балаларды сұрақтар қоюға және қойылған сұрақтарға жауап беруге баулу.

Таныс кітаптардағы суреттерді құрдастарымен бірге қарастыру, ертегілер мен шағын шығармалардың мазмұнын түсініп, сұрақтарға жауап беруге, өздігінен қайталап айтуға баулу.

Суреттердің мазмұны бойынша шағын әңгіме құрастыруына мүмкіндік беру.

Педагогпен бірге таныс ертегілерді, қарапайым көріністерді ойнауға,

бірлескен ойындарға қатысуға ықпал ету, онда қазақ тілінен үйренген сөздерін қолдануға үйрету.

Педагогтің үлгісі бойынша ойыншықтарды, тұрмыстық заттарды, жемістерді, жануарларды, төрт түлікті өздігінен сипаттау және қысқаша әңгімелеуге баулу. Бір-бірімен диалог құруға мүмкіндік беру.

Сөздік қорды дамытуда санамақтар, қысқа тақпақтар, мақал-мәтелдер, әндер жаттауға үйрету.

Күтілетін нәтижелер:

- ересектермен және құрдастарымен қазақ тілінде қарым-қатынас жасайды;

- сәлемдесуде, өтінішін, ырзашылығын білдіруде сыпайы сөйлеу әдебін сақтайды;

- ұжымдық әңгімеге қатысады;

- түрлі балалар әрекеттерінде өзінің және құрдастарының әрекетін түсіндіре алады;

- қазақ тіліне тән ә, ө, қ, ү, ұ, і, ғ дыбыстарын жеке және сөз ішінде айтады;

- қазақ тіліне тән дыбыстары бар сөздерден жай сөйлем құрастырады;

- ойыншық, киім, аяқкиім, ыдыс, жиһаз, көкөніс пен жеміс, үй жануарларының атауларын білдіретін зат есімдерді қолданады;

- туыстық қатынасты білдіретін сөздерді («ана», «әке», «ата», «әже»), «аға», «апа», «іні») күнделікті қолданады;
- өзінің отбасы, ата-анасының мамандықтары туралы біледі және қазақ тілінде айтады;
- отбасындағы қызықты оқиғалар туралы айтады;
- сөздерді және қарапайым сөз тіркестерін (2-3 сөз) қайталап айтады;
- қарапайым сұрақтарды түсінеді, оларға жауап береді;
- ертегілер мен шағын шығармалардың мазмұнын түсінеді, өздігінен қайталап айтады;
- суреттердің мазмұны бойынша шағын әңгіме құрастырады;
- таныс ертегілерді, қарапайым көріністерді ойнайды;
- бірлескен ойындарға қатысады, онда қазақ тілінен үйренген сөздерін қолданады;
- ойыншықтарды, тұрмыстық заттарды, жемістерді, жануарларды, төрт түлікті өздігінен сипаттайды, қысқаша әңгімелейді;
- бір-бірімен диалог құрады;
- санамақтар, қысқа тақпақтар, мақал-мәтелдер, әндерді жатқа айтады.

Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту

Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамытуда қазақ тілін үйрету балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және математика негіздері ұйымдастырылған іс-әрекетінің элементтері арқылы іске асырылады.

Мақсаты: балалардың танымдық және зияткерлік дағдыларын дамытуда қазақ тілін үйретуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- ұйымдастырылған іс-әрекеттердің элементтерін қазақ тілінде өткізу;
- танымдық және зияткерлік дағдыларын дамытуда бір-бірімен қазақ тілінде сөйлесуіне назар аудару;
- дидактикалық және дамытушы ойындар, санамақтар арқылы қазақ тілінде сөйлеуін дамыту.

Қазақ тілінде 10-ға дейін тура және кері санауға жаттықтыру. Геометриялық фигураларды (дөңгелек, үшбұрыш, шаршы, сопақша, тіктөртбұрыш) атай білуге үйрету.

Жиі қолданатын заттардың түстерін, пішіндерін, айлар, жыл мезгілдерін, тәулік бөліктерін («кеше», «бүгін», «ертең») қазақ тілінде атай білуге үйрету.

Заттардың орналасқан жерін (сол, оң) қазақ тілінде атай білуге үйрету. Сандарды реті бойынша атауға, «қанша?», «қайда?» сұрақтарына жауап беруге баулу.

Күтілетін нәтижелер:

- қазақ тілінде 10-ға дейін тура және кері санайды;
- геометриялық фигураларды (дөңгелек, үшбұрыш, шаршы, сопақша, тіктөртбұрыш) атай біледі;

- жиі қолданатын заттардың түстерін, пішіндерін қазақ тілінде атайды;
- айлар, жыл мезгілдерін, тәулік бөліктерін («кеше», «бүгін», «ертең») біледі және қазақ тілінде атай алады;
- заттардың орналасқан жерін (сол, оң) қазақ тілінде атайды;
- сандарды реті бойынша атайды, «қанша?», «қайда?» сұрақтарына жауап бере алады.

Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту

Шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамытуда қазақ тілін үйрету балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттерінің элементтері арқылы іске асырылады.

Мақсаты балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамытуда қазақ тілін үйретуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамытуда қазақ тілін үйренуге жағдай жасау;
- сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, құрастыру, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттері барысында сөздік қорларын жаңа сөздермен байыту;
- ұжымдық жұмыс барысында балалардың бір-бірімен қазақ тілінде сөйлесуіне ықпал ету.

Сурет салу, жапсыру, мүсіндеу, құрастыруда жиі қолданатын заттардың (қағаз, желім, ермексаз, қайшы, бояу, қалам), негізгі түстердің атауларын (ақ, қара, көк, жасыл, сары, қызыл) қазақ тілінде атай білуге үйрету.

Зерттеу әрекетінде жиі қолданылатын заттарды (су, құм, тас, бояу) қазақ тілінде атауға үйрету, балаларға бір-бірімен қазақ тілінде сөйлесуге мүмкіндік беру.

Шығармашылық дағдыларды дамыту барысында өзінің жұмыстарын қазақ тілінде әңгімелеп беруге баулу.

Балалар музыкалық аспаптарында қазақ тілінде қарапайым, таныс әндерді жеке және шағын топпен орындауға үйрету.

Күтілетін нәтижелер:

- сурет салу, жапсыру, мүсіндеу, құрастыруда жиі қолданатын заттардың атауларын (қағаз, желім, ермексаз, қайшы, бояу, қалам) қазақ тілінде атайды;
- негізгі түстердің қазақ тіліндегі атауларын (ақ, қара, көк, жасыл, сары, қызыл) біледі және оларды атайды;
- түрлі балалар әрекетінде бір - бірімен қазақ тілінде сөйлеседі;
- зерттеу іс-әрекеті барысында жиі қолданатын заттарды қазақ тілінде (су, құм, тас, бояу) атайды;
- шығармашылық дағдыларды дамыту барысында өзінің жұмыстарын қазақ тілінде әңгімелеп береді.

Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру

Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыруда қазақ тілін үйрету балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, күн сайын ойын түрінде және қоршаған ортамен таныстыру ұйымдастырылған іс-әрекеттің элементтері арқылы іске асырылады.

Мақсаты балалардың әлеуметтік-эмоционалды дағдыларын қалыптастыруда қазақ тілін үйретуге жағдай жасау.

Міндеттері:

- ұйымдастырылған іс-әрекеттің элементтерін қазақ тілінде өткізу;
- отбасы және отбасы мүшелері, олардың мамандықтары туралы қазақ тілінде әңгімелеуге үйрету;
- сөздік қорын қоршаған орта заттарының атауларын білдіретін қазақ тіліндегі сөздермен байыту.

Өзі және өзінің отбасы жайлы, ата-анасының мамандықтары туралы қазақ тілінде әңгімелеп беруге ынталандыру, отбасы мүшелеріне алғыс айтуды (рақмет), сыпайы сөйлеуді (сіз, кешір, өтінем) үйрету.

Қазақ тілінде «дұрыс», «дұрыс емес», «жақсы», «жаман», «болады», «болмайды» сөздерінің мағынасын түсіндіру.

Күнделікті тұтынатын жемістер мен көкөністердің (алма, алмұрт, өрік, шие, қияр, сәбіз, қызанақ) және үй жануарларының атауларын (мысық, ит, қой, лақ, қозы, сиыр, ешкі, жылқы) қазақ тілінде айтуға жаттықтыру.

Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана туралы және Отан туралы шағын өлеңдер, тақпақтар, мақал-мәтелдер жаттату.

Күтілетін нәтижелер:

- өзі және өзінің отбасы жайлы қазақ тілінде әңгімелеп береді;
- отбасы мүшелеріне алғыс айтады (рақмет), сыпайы сөйлейді (сіз, кешір, өтінем);
- ата-анасының мамандықтары туралы әңгімелейді;
- қазақ тілінде «дұрыс», «дұрыс емес», «жақсы», «жаман», «болады», «болмайды» сөздерінің мағынасын түсінеді;
- күнделікті тұтынатын жемістер мен көкөністердің атауларын қазақ тілінде айтады (алма, алмұрт, өрік, шие, қияр, сәбіз, қызанақ);
- үй жануарларының атауларын қазақ тілінде айтады (мысық, ит, қой, лақ, қозы, сиыр, ешкі, жылқы);
- Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана туралы және Отан туралы шағын өлеңдерді, тақпақтарды жатқа айтады.

«КӘУСАР БҰЛАҚ» ХРЕСТОМАТИЯСЫ

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

Мектепке дейінгі кезеңдегі балалар қандай тілді болсын тез үйрену қабілетіне ие. Тіл үйрену балалардың ми қызметінің, ақыл-ой қабілеттерінің жақсаруына, жаңа ақпараттар алуына, сөздік қорларын байытуға, ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынасқа түсуіне көмек береді.

Мектепке дейінгі ұйымдарда, оқыту орыс тілінде жүргізілетін топтарда балаларға қазақ тілін үйретуге жағдай жасау, тілдік орта құру, тілді үйренуге деген қызығушылықтарын ояту, қазақ тілінде ауызша сөйлеудің қарапайым дағдыларын қалыптастыру, педагогтерге жұмыс тәжірбиесінде қажетті материалдармен көмек көрсету, тілді үйрену бойынша жұмысты жүйелі ұйымдастыру болып табылады.

Мемлекеттік тілді үйрету балаларды қазақ халқының ұлттық құндылықтарына, отбасылық құндылықтарға, отаншылдыққа, Отанға деген сүйіспеншілікке баулиды.

Балаларға мемлекеттік тілді үйрету бағыты бойынша хрестоматия ұсыну, педагогтерге бірден-бір көмекші құралы болары сөзсіз. Басқа тілде оқытатын мектепке дейінгі ұйымдарда қазақ тілін үйрету үшін «Кәусар бұлақ» хрестоматиясы әзірленді. Оқыту орыс тілінде жүргізілетін топтардағы балаларға қазақ тілін үйрету үшін материалдар іріктелді.

Хрестоматия **мақсаты** басқа тілде оқытатын мектепке дейінгі ұйымдарда ересек, мектепалды топ балаларына қазақ тілін үйрету үшін, педагогтерге жұмыс тәжірбиесінде қажетті материалдармен қолдау көрсету.

Ұсынылған хрестоматияда балалардың қазақ тіліне тән дыбыстарды өздігінен дұрыс айтуға; шығармалардың мазмұнын түсінуге, тыңдай білуге; шағын өлеңдерді, тақпақтарды жатқа айтуға; сұрақтарға жауап беруге, өздігінен қайталап айтуға; қазақ тілінде балаларға арналған әндерді тыңдатуға, әндерді айтуға; қимылды, ұлттық ойындардың қазақ тілінде айтылған ережелерін тындауға және оларды орындауға; педагогтің қазақ тілінде берген нұсқауларын орындауға арналған өлеңдер, санамақтар, мақал-мәтелдер, әңгімелер, ертегілер, әндер, қимылды ойындар, сергіту жаттығулары, артикуляциялық жаттығулар, саусақтармен орындалатын сергіту сәттері, қимылдармен орындалатын сергіту сәттері берілген.

Берілген материалдар балалардың жатқа айтуына оңай, шағын, шығармалар мазмұны адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруға, қазақ тілінде сөздік қорларын молайтуға, ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасауға, коммуникативтік, физикалық қасиеттерді, танымдық және зияткерлік, шығармашылық, әлеуметтік-эмоционалды дағдыларын дамытуға, жетілдіруге бағытталған.

ӨЛЕҢДЕР

Әдептілік

Біз әдепті баламыз,
Айтқан тілді аламыз.
Үлкендерге жол беріп,
Біз ақылды боламыз.

Ер жетсек

Нан жесеңдер балалар,
Үлкен болып өсесің.
Сүт ішсеңдер, балалар,
Тезірек ер жетесің.

Жаз

Алақай, алақай,
Қуанды балақай
Жадырап жаз келді
Ойнаймыз, алақай.

Қыс

Аппақ дала, Аппақ қала,
Аппақ, аппақ, айнала.

Аққала

Қар жауғанда қуанып,
Жасадық біз аққала.
Басындағы шелегі
Өзіне шақ қана (*Ж. Қалмашева*)

Күз

Келді міне күз,
Айнала сары түс.
Керемет, тамаша,
Қандай әсем күз.

Көктем

Гүл жайнатып,
Көк пен жерді.
Құс сайратып,

Көктем келді

Жапырақ ұшты
Суық та түсті
Сонда да бізге
Қызық көп күзде

Жеп-жеңіл шанам,
Отырып алам.
Отырсын ағам,
Сынбайды шанам!
(Ж. Карбозин)

Мен жерімді сүйемін
Мен жерімді сүйемін,
Жеріме дән себемін.
Ауа таза болсын деп,
Жылда ағаш егемін.

Қаймақ
Балдан тәтті қаймақ
Жегенім жоқ айлап.
Жүрген шығар сақтап,
Апам мені ойлап.

Нан
Ерте тұрып таңнан,
Пісірді апам ақ нан.
Кетер емес әлі,
Таңдайымнан дәмі. *(Т. Еділбаев)*

Менің Отаным
Отан менің ата – анам,
Отан досым, бауырым.
Отан өлкем, астанам,
Отан туған ауылым. *(Б.Ысқақов)*

Отан

Отан туған үйіміз,
Отан туған жеріміз.
Отан ортақ үйіміз,
Көңілді ән мен күйіміз. *(Е.Өтетілеуұлы)*

Астана – бас қала,
Әдемі жас қала.
Бірлігі жарасқан,
Ол біздің Астана. *(Д.Сарсенбай)*

Астана

Астана – арман қала,
Бағы бір жанған қала.
Тұрады ол жап-жас болып,
Мен үлкен болғанда да. *(Т.Молдағалиев)*

Бағдаршам

Ашса кезек үш көзін,
Айтты деп ұқ сөзін:
«Токта!
Сақтан!
Жол ашық!
Жүрме жолға таласып» *(Ә.Табылдиев)*

Балабақшам базарлы үй
Қаладағы ажарлы үй
Күлкісі бар шуақты,
Өз үйіміз сияқты

Бала-бала баламыз,
Бақшамызға барамыз,
Күні-бойы қызыққа,
Батамыз-да, қаламыз!

Күшік, мысық, балапан,
Қуыршағым балақан.
Кәне, бәрің тұрындар,
Ойын сауық құрындар.

Қуыршақ

Қуыршақ, қуыршақ,
Таза суға жуынсақ.
Қол ұстасып, дос болып,
Бақ ішінде қыдырсақ.

Апта

Жеті күнім- бір Апта:
Жету үшін мұратқа,
Апта бойы құр жатпай,
Алға қарай бір атта!

Мен гүлдерді жұлмаймын,
Торғайларды қумаймын.
Айтқан сөзін тындаймын,
Анашымды сыйлаймын.

Менің әжем

Әже деген көп шығар,
Әжемдей жоқ шығар?
Мейірімді бұл кісі,
Қандай ғажап күлкісі.

Ата

Атам менің ардақты,
Ақ батасын беретін.
Тілегі бар салмақты,
Немереге сенетін. *(Т. Таймасұлы)*

Анашым анам,
Ризамын саған.
Тіліңді алам,
Ақылды болам.

Қаншамыз?

Ағам бізді жинады,
Сегіз қолғап сыйлады.

Қамқор болған ағамыз,
Біздер қанша боламыз? *(С.Қалиев)*

Ең жақсы сөз

Ең жақсы сөз – Ана,
Ең жақсы сөз – Бала.
Өсіп жатса бала,
Ана оған пана. *(Н.Жанаев)*

Достар бірге жүреміз,
Бірге ойнаймыз,күлеміз.
Бірге балық аулаймыз
Міне, біздер қандаймыз!

Қорбаңдаған аю

Қорбаңдаған аюдың
Құлпынайы көп екен.
Теріп, теріп алайық,
Қалтамызға салайық.

Құстар

Құс ұясын бұзбаңдар,
Балапанын алмаңдар.
Құстар біздің досымыз,
Обалына қалмаңдар.

Жаңбыр

Бұлттар неге ауады,
Жаңбыр қашан жауады?
Шөлдеді ғой торғайлар,
Шаң басты ғой ауаны. *(Ұ.Есдәулетов)*

Ағаш егу

Жақсылықты қолдаймыз,
Табиғатты қорғаймыз.
Гүл егеміз бақтарға,
Айналасын қоршаймыз.

Ақ қоян

Ақ қоян-ау, ақ қоян,
Ұзын құлақ сақ қоян,
Қаша берсең орманға
«Қорқағым» деп ат қоям.

Әне отыр мысық,
Өзі сондай қызық.
Қарайды ол маған,
Бір көзін қысып...

Қарандар мынау шыршаға,
Неткен әсем көрікті.
Жаңа жылдық думанға,
Аяз ата келіпті.

Қоян

Қоян, қоян тұршы,
Беті қолыңды жушы.
Шашыңды тарашы
Айнаға қарашы.

Құлыншақ

Құлыншақ, құлыншақ,
Шапқылайсың даламен.
Дос болсайшы құлыншақ,
Мен сияқты баламен.

Кіп – кішкене, момақан
Қошақанды ұнатам.
Сүйеді апам «қозым», -деп,
Қошақаным «өзің», -деп. *(Ж. Смақов)*

Тұмсығында түймесі,
Деп тұрғандай тимеші.
Азулыдан қорғайтын,
Кірпінің көп инесі.

Түлкі деген қу ғой,
Жүрген жері шу ғой.
Жатып алып жағада,
Іздегені ду ғой.

Кірпі

Кірпі, кірпі, кірпі,
Үстің толған ине.
Бірін берсең шіркін,
Қадар едім түйме

Мысық сүтке тояды,
Қарнын сипап қояды.
Жүрісі оның баяу
Дейді, мысық мяу-мяу.

Екі аяпен жүремін,
Екі көзбен көремін.
Екі қолым бар менің,
Екеу құлақ, білемін

Қар жауды, алақай!
Жасаймын аққала.
Жып-жылы малақай,
Тоным да шақ қана

Менің шарларым

Шарларым сары,
Шарым көк.
Жарылды бәрі,
Шарым жоқ!.. *(Б.Кірісбаев)*

Сәбіз

Өсіретін бойыңды,
Өсіретін ойыңды,
Қоянға да азықпыз,
Сәбіздерміз жазықсыз.

Картоп

Картоп - біздің атымыз,
Жер астында жатырмыз.
Бір тамырдан тараған
Ағайынбыз бәріміз.

Дөп - дөңгелек сары,
Ішінде бар дәні.
Қызығасың көріп,
Оның аты – өрік.

Өрік, алма, шие, алша,
Жидек, жүзім піседі.
Қауын, қарбыз, қияр, сәбіз
Дүкендерге түседі.

Көкөніс

Көкөністі көп ектік,
Өссін, піссін деп ектік.
Көктемде еккен көкөкніс
Күзде берді көп өніс. *(Ғ.Өкеев)*

Бағдаршам

Абайлап жүр, бала!
Бағдаршамға қара.
Кезек-кезек жанатын,
Үш түсі бар онда.
(К. Әбділғазықызы)

Суретші

Мен сурет саламын.
Мен сурет саламын,
Салғаныма қуанып,
Өзім де таң қаламын. *(Ф.Оңғарсынова)*

Дүкеншінің әні

Көкөніс пе, жидек пе?
Кәмпит, сағыз керек пе?
Тәтті шырын, бал, қаймақ,

Салыңыздар себетке. *(Қ. Даулетиярова)*

Жапырақ

Күзде сары жапырақ,
Сарғаяды айнала.
Терезеден бақылап,
Анда-санда қой бала! *(М. Қарт)*

Қар

Қар жауды, алақай!
Ақ мамық оранды.
Қырға шық, балақай,
Сүйретіп шанаңды. *(М. Қарт)*

Қарлығаштар келді,
Қара торғай келді,
Ағам оған жем шашып,
Ұя салып берді. *(Ж.Өтегенова)*

САНАМАҚТАР

Бас бармақ,
Балан үйрек,
Ортан терек,
Шылдыр шөлмек,
Кішкентай бөбек!

Бір дегенім бөрік
Екі дегенім етік
Үш дегенім ішік
Төрт дегенім тымақ
Бес дегенім байпақ

Бір – екі – үш,
Қарлығаш боп үш.
Төрт - бес – алты,
Қарлығаш боп қалқы.
Жеті – сегіз – тоғыз – он,
Қарлығаш боп қон.

Бір үйде біз нешеуміз?
Кел санайық екеуміз.
Бас бармағым - атам,
Балан үйрек - апам,
Ортан терек - әкем,
Шылдыр шүмек- анам,
Кішкентай бөбек - мен.
Біз үйде нешеуміз?
Біз үйде - бесеуміз.

Торғай мен мысық
Көзі бірден түсіп,
Деп:
«Бұл әдемі ас болмай ма?»
Қадам басты мысық.
Бір ...
Екі ...
Үш ...
-Торғай, Торғай, үш!

Оң қолымда бес саусақ,
Сол қолымда бес саусақ.
Қосып едім екеуін,
Болып шықты он саусақ.

Бір, екі, үш,
Ал, кәнеки, үш.
Төрт, бес, алты, жеті,
Мынау – ауыл шеті.
Сегіз, тоғыз, он,
Ал, кәнеки, қон.
Асықпа да саспа,
Бірден қайта баста.

Бір аптада
Бір аптаның күндері өтті:
1.Дүйсенбіде гүлдер ектім.
2.Сейсенбіде алма тердім.
3.Сәрсенбіде су әкелдім.

4. Бейсенбіде бақша баптап,
5. Жұма күні тақпақ жаттап,
6. Сенбіде мен саған бардым.
7. Жексенбіде бір демалдым.

Бір - білім ал

Бір - білім ал,
Екі - ерлік көрсет,
Үш - үлгі тұт,
Төрт - тәртіп керек,
Бес - бестік баға ал,
Алты - алғыс ал,
Жеті - жеңіс біздікі,
Сегіз - сенім керек.
Тоғыз - тоқу керек,
Он - оқу керек.

Жеті ұл

Апта деген ағайдың,
Жеті бірдей ұлы бар.
Біріншісі - Дүйсенбі,
Екіншісі - Сейсенбі,
Үшіншісі - Сәрсенбі,
Төртіншісі - Бейсенбі,
Жұма деген - бесінші ұл.
Алтыншы ұлы ол - Сенбі,
Жетіншісі - Жексенбі. *(Қ. Жұмағалиев)*

Аулада жүр балалар:
Самат, Арнат, Сашалар,
Келді және оларға Сәуле, Шолпан ойнауға.
(Аулада барлығы қанша ұл бала ойнауда?)

Үйге кірді Алдияр,
Оған қоса Мадияр,
Кейін келді Айдана,
Қанша болды бар бала?

Біздер санай білеміз,
Білмегенге күлеміз.

Біреу, екеу, үш, төрт деп,
Бес, алты... деп жүреміз.

Бір дегенім бесік
Екі дегенім етік
Үш дегенім үй
Төрт дегенім түйе
Бес дегенім бала
Алты дегенім алма
Жеті дегенім желім
Сегіз дегенім сенім
Тоғыз дегенім той Он дегенім ой
Онға дейін санап қой!

Бір — дегенім бірлік,
Бірге ойнадық, күлдік.
Бір үйдегі көп бала,
Бір көлікке міндік.

Жүзім жедім, Үзіп жедім.
Жіпке алтауын, Тізіп жедім.
Екеу жедім, Санаңдаршы, Нешеу жедім.

Бір, екі, үш, Бір, екі, үш, Бір, екі, үш,
Түрлі-түсті қарындашты,
Мен қолыма аламын.
Бес-ақ түсі болса-дағы,
Мен әлемді саламын.

МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕР

Отан отбасынан басталады.

Туған жердей жер болмас,
Туған елдей ел болмас.

Ата –бәйтерек,

Бала – жапырақ.

Ананың сүті – бал,
Баланың тілі – бал.

Әкені көріп ұл өсер,
Ананы көріп қыз өсер

Бірлік бар жерде – тірлік бар

Ақыл азбайды,
Әділдік тозбайды,

Әлін білмеген әлек.

Ас атасы - нан.

Отан елдің анасы,
Ел ердің анасы.

Қыс азығын жаз жина.

Еңбек — өмірді ұзартады,
Ұят бетті қызартады.

Шын – бір сөз,
Өтірік – мың сөз.

Ат адамның қанаты,
Ас адамның қуаты.

Өле жегенше, бөле же.

Дәнді шашпа, нанды баспа.

Күш - білімде, білім - кітапта.

Ойнада күл, Оқыда біл.

Нан бар жерде ән бар

Досы жоқ адам – тұзы жоқ тағам.

Жолдасын тастаған – жолда қалар.

Ағаш тамырымен,
Адам досымен мықты.

Денсаулық зор байлық.

Күлме досыңа-келер басыңа.

Досы көпті жау алмайды

Арпа, бидай ас екен,
Алтын, күміс тас екен.

ӘҢГІМЕЛЕР

Айтыс

Сиыр, ат, ит: қайсымызды қожамыз жақсы көреді деп айтысады.

-Әрине, мені жақсы көреді, - деп ат айтты! Мен оның соқасын, тырмасын сүйретемін, ағаш, шөбін тасимын, қожаның өзі мені мініп, қалаға және бөтен керек жерлеріне барады, мен болмасам, ол сірә өлер еді.

-Жоқ, қожа мені жақсы көреді,- деп, ит ырылдады, - мен оның барлық мүлкін сендерді де ұрыдан, қасқырдан күзетемін. Бұлардың бұлай деп тұрғанын қожасы естіп оларға айтты:

-Босқа таласпаңдар: сендердің бәрің де маған керексіңдер, әрқайсың өз орнында жақсысың.

С.Көбеев

Жаман жолдас

Екі дос кісі жолда келе жатып, бір аюға ұшырапты. Бұл екі кісінің біреуі әлсіз, ауру екен, екіншісі мықты, жас жігіт, аюды көрген соң бұл жігіт ауру жолдасын тастап, өзі бір үлкен ағаштың басына шығып кетті дейді. Ауру байғұс ағашқа шығуға дәрмені жоқ, жерге құлады да созылып, өлген кісі болды да жатты: есітуі бар еді, аю өлген кісіге тимейді деп. Аю бұл жатқан кісінің қасына келіп иіскелеп тұрды да, дыбысы білінбеген соң тастап жөніне кетті. Мұнан соң манағы жолдасы ағаштан түсіп, аурудан сұрапты:

– Достым, аю құлағыңа не сыбырлап кетті? Ауру айтты дейді:

– Аю құлағыма ақыл сыбырлады, екінші рет тар жерде жолдасын тастап қашатын достармен жолдас болма деді, – дейді.

Ы. Алтынсарин

Алғашқы көмек

Үйде ата-аналарыңа көмектесетін болыңдар, - деді тәрбиеші апай балаларға. Тәрбиешінің бұл сөзін кішкентай Ұлтай есіне мықтап сақтап қалады. Ол балалар бақшасынан үйге келсе, әкесі жұмыстан оралған екен.

- Әке, шай қайнатып берейін бе? - деді Ұлтай.

- Жоқ, шырағым! Әлі кішкентайсың ғой, - деді әкесі.

Ол сары самауырынды алып, далаға шықты. Ұлтай үндемей үйде қала берді. Бір уақытта ол суланған шүберекті алды. Шай ішетін үстелдің үстін сұртты. Кеселерді тазалай бастады. Әкесі үйге кіріп келіп, қызының ісін көрді.

- Көп жаса, қызым! Азамат болып қалыпсың ғой өзің, - деп сүйсіне күлімсіреді.

Ж. Бұғыбаев

Атасының ақылы

-Төкенмен келісе алмай қалушы едің, қазір араларыңнан қыл өтпейтін болыпты ғой, Еркінім?! - деді бірде атасы.

-«Қыл өтпейді» дегенді түсінбедім, ата? - деп таңырқады немересі.

-«Тату-тәтті дос болыпсың» дегенім ғой.

-Кездескен сайын кәмпит берсе, онымен кім дос болмайды!

-Мен ешкіммен тамақ үшін дос болып көргенім жоқ, балам. Достықтың тамыры тереңде. Адал, ақылды балалармен дос бол! Адамға жақсылық жасаудың өзің бақыт санайтын адамдармен ғана дос бол! - деді атасы сонда.

С. Сейтенов

Құстың ұясы

Балалар ойнап жүріп, ағаштың ішінен бір құстың ұясын көрді. Бұл ұяның ішінде екі балапан отыр екен. Балалар балапанды алып үйіне әкелді.

Әкесі баласына айтты: «Бұл балапанды ұядан неге алдың,- деп.

- Шешесіз балапандар тұра алмайды: балаларынсыз шешесі қайғырады, далада құр өліп қалады ғой», - деді. Балалар балапанды аяп, ұясына апарып қойды.

С. Көбеев

Торғай мен көбелек

Балабақша ауласында қызыл, сары, ақ гүлдер өскен әп-әдемі гүлзар бар еді. Сонда бір теңбіл қанат ақ көбелек гүлден-гүлге қонып, шырын сорып жүрген. Оны бір қу торғай көре қалды да, ұстап жегісі келіп, қуа жөнелді. Көбелек гүлзар үстінде жоғары-төмен, оңға-солға бұлтарып қаша берді, қаша берді. Торғай да қыр соңынан қалмай, қанаты пыр-пырлап қуа берді, қуа берді. Жанталасқан көбелек бір гүлге барып қорғалып еді, қу торғай оны қақшып кете жаздады. Одан тағы да қайта ұшып, әрлі-берлі бұлтақтай қашып жөнелді. Біреуі аз болғандай, енді оған екінші торғай келіп шүйілді. Екеуі пыр-пыр етіп таласа кеп қуды. Бір торғайдың қанаты қағып, біреуінің тұмсығы да тиіп өтті. Міне, осы қиын сәтте ақ көбелек сонда жүрген бір кішкентай қыздың көйлегіндегі гүлге барып қона қалды. Содан мысы құрыған екі торғай енді оған жуый алмай, жай-жайына кетісті. Ақ көбелек болса қайтадан гүлзарға барып, гүлден-гүлге қонып, тағы да шырын сора бастады.

Т. Жексенбай

Шие тергенде

Әмина әже немерелері Жанат пен Қанатты ертіп, шие теруге орманға келді. Көп ұзамай-ақ бітік шиеге кезікті. Жанат терген шиесін қолындағы ыдысқа жинай берді. Қанат шиені тойғанша теріп жеп, сонан соң өз бетімен ойнап кетті. Таза ауада әрі жақсы демалып, әрі шиеге тойып, балалар үйлеріне көңілді оралды. Жанат жинаған шиесін атасына беріп жатып:

- Ата, мына шиені әдейі сіз жесін деп орманнан теріп әкелдім,- деді.

Көп жаса, Жанатжан! - деді атасы бір шиені аузына салып. Өскенде сен мені асырайды екенсің.

- Өзің де же, Жанат,- деді ол бір кезде.

- Ата, біз шиені орманда тойғанша жедік.

-«Ас иесімен тәтті» дейді. Сен көмектеспесең, жалғыз өзім тауыса алатын емеспін. Жанат шиені алып, бір-бірлеп аузына салды. Қанатжан, сен неге отырмайсың? - деді атасы босаға жақта тұрып қалған Қанатты көріп,
- Жанаттың шиесінен же. Қатты ұялған Қанат көзі жасаурап, үйден шығып кетеді.

М. Төржанов

Құмырсқа мен көгершін

Бір күні құмырсқа шөлдеп, су ішуге өзенге түсті. Оны толқын соғып, суға кетіп қала жаздады. Сол мезгілде аузында тістеген бұтағы бар бір көгершін суға кетіп бара жатқан құмырсқаны көріп, бұтағын оның үстіне тастай берді. Құмырсқа бұтаққа жармасып, толқынмен судың шетіне шығып, ажалдан құтылды. Тағы бір күні манағы көгершін өзеннің жағасына қонып, бір аңшының құс аулауға құрып қойған ауының астындағы бидайды теріп жей бастады. Аңшы ауды басып қалып, көгершінді ұстап алуға даярланып тұрғанын құмырсқа көріп, өрмелеп келіп оның аяғын шағып алды. Аңшы ауды қоя бергенде, көгершін көтеріліп ұшып кетті. Жақсылыққа – жақсылық деген осы!

С. Көбеев

Өкпелеген үлесінен құр қалады

Қоян-ата көжектеріне көп сәбіз әкеп, бір-бірден бөліп берді. Ең кенжесі –сұр көжек:- Маған қотыр сәбіз бердің, жемеймін, - деп ұртын бұртитты. Жуантық түп жағында бұршақтың үлкендігіндей ғана екі-үш бұртігі бар сәбізді басқа бір көжек қағып алды да, бір-ақ асады. Сұр көжек аш қалды. Атасы оған: - Солай балам... «Өкпелеген үлесінен құр қалады», - деді.

М. Әлімбаев

Тіл алмаудың кесірі

Көктемнің алғашқы күндері. Түн суық. Күндіз күн көзі ашық болса, ауа жылынады. Бірақ түнгі ызғар түске дейін қайтпайды. Сәскеде ойнап келу үшін үйден шығып бара жатқан Жақанға анасы:

-Балам байқа көшеге жылы киініп шық, - деді.

-Күн ашық қой, апа, тоңбаймын,- деп, Жақан бетін тыржитып, иығын қиқаң еткізіп, үйден шығып кетті. Ол көшеге шыққанда ызғырық жел соғып тұр екен. Достарымен доп ойнап, терлеп-тепшіген Жақан, жел өтінде көп отырып қалып, өкпесіне суық тигенін ет қызумен байқамай қалды. Кешінде оның қызуы қатты көтерілді. Түні бойы ұйықтай алмады. Келесі күні ол ауруханаға түсті. Алма беті қызарып алауы басылар емес.

- Саған кеше жылы киініп жүр деп едім гой,- деп, асыл ана оны аянышпен аймалап, көзіне жас алды.

- Апатай! Бұдан былай тіліңізді алып жүремін,- деп Жақан кешірім сұрады.

- «Кешігіп кешірім сұраудың не пайдасы бар? Тіл алмаудың

кесірінен ауырып қалдым» - деп ойлап, Жақан іштей өкініп жатыр.

Ә. Табылды

Бір атаның ұрпағы

Жер бетін теп-тегіс көмкеріп тастаған мамық Қар мақтанды.

-Мен ақпын, кіршіксіз ап-тазамын,-деп. Одан өзен-көлдерде айнадай жарқырап жатқан көгілдір Мұз да қалыспады:

-Мен мөп-мөлдiрмін. Түп-тұнықпын. – Сыңғырлай ағып жатқан Су бағанадан бері бұлардың сөзін тыңдап тұрған. Сөзге ол араласты.

-Қар, Мұз текке мақтанасындар. Біз бір атаның ұрпағымыз, - деді

-Қалайша?

-Жылы күнде менің үстімнен бу көтеріле ме?

-Иә, көтеріледі.

-Ендеше сол бу жаңбырға айналып жауған Қар сенсің. Ал, қыстың күні менің бетімде жалтырап Мұз қата ма?

-Қатады.

-Ол сенсің Мұз. Айналып келгенде бәріміз бір атаның ұрпағымыз.

Осыны ұмытпайық, ағайын. Қар мен Мұз оған ұялып, тіл қата алмады.

Е. Сәрсенбаев

Тәтті алма

Баян бақты аралап келе жатқан. Бір кезде алдына топ етіп алма түсті. Өзі қып-қызыл, үп-үлкен. Баян қуанып кетті, қызығып қолына алды. Дереву жемек болып аузына апара бергенде, алма оған:

– Баян, сен алдымен мені жу,– деді.

– Неге? – дейді Баян таңырқап.

– Жұмай жесең, ішің ауырады,– деді алма. – Міне, көрмейсің бе, үсті- басым шаң-тозаң. Баян ұялып қалды. Апасы да үнемі ас ішетін кезде:

«Қолыңды жу», – дейтін. Енді соны өзіне мына алма да айтып тұр. Баян ақылды алманың айтқанын жасады

М.Әбдірашева

ЕРТЕГІЛЕР

Түлкі мен құмыра

Бір әйел далаға егін ора келіп, құмыраны сүтімен шөптің арасына тығып қояды. Бұны түлкі көрді де, жасырынып келіп, құмыраның ішіне басын тығып, сүтті ішіп қояды. Енді түлкі құмырадан басын шығара алмай әлек болады.Түлкі. - Әу, құмыра! Біраз ойнадың, жетер, жібер менің басымды?- дейді. Қалай жұлқынса да басын шығара алмайды. Түлкі ашуланып:

- Қап, бәлем, тұра тұр, жақсылықпен қаламасаң, сені суға батырармын, – деп жүгіріп келіп, өзенге қойып кетіпті. Сөйтіп, құмырамен бірге өзі де батып кетсе керек

Арыстан күшігін асыраған мысық

Бір мысық қаңғырып жүріп, анасы өліп қалған арыстанның күшігіне кез болады. Мысық күшікті бауырына басып, емізіп, асырайды. Арыстан өсіп, азулы жыртқыш аң болып, өз азығын өзі табатын халге жетеді. Бір күні ашыққан арыстан өзін асыраған мысықты жемекші болады. Мысық оның бұл ойын сезіп, өрмелеп, ағашқа шығып кетеді. Сонда арыстан тұрып:

- О, менің ақ сүтін емізген асыраушым. Маған сен туған анамдай ыстықсың. Бүкіл қылықтарды үйреткенде, ағашқа өрмелеуді неге үйретпегенсің?-дейді. -Қысылғанда керек болар дегенім еді, - депті сонда мысық.

Не дәмді?

Бір бас қосқанда құстар мен хайуаннаттар нендей тамақтың дәмді екенін талқылапты. Сонда тауық:

-Ең дәмді тамақ - тары, -депті қыт-қыттап.

-Тапқан екенсің, дәмді тамақты! Кеміріп жейтін сүйекке не жетсін!- дейді ит абалап.

-Бәрің де білмейсің. Күтірлетіп жейтін сәбізден артық ештеңе жоқ,- дейді қоян, екі құлағын тікірейтіп.

-Жас шыбықтың қабығынан дәмді не болушы еді! – деп ешкі маңырапты.

-Шіркін қою сүтті айтсандаршы!- деп мысық тамсанады.

Сөйтіп әрқайсысы өзі сүйетін тағамды мақтап, қызыл кеңірдек болысып, бәтуаға келе алмай, тарасыпты.

Түлкі мен ешкі

Бір түлкі жүгіріп келе жатып, абайсызда бір терең апанға түсіп кетіпті. Шығайын десе, шыға алмайды. Сол кезде бір ешкі су іздеп жүріп, әлгі апанға келеді. Түлкіні көріп: - Әй, түлкі батыр, неге апанда отырсың?- деп сұрайды. Түлкі: - Ой, неғыласың, жаныма рахат тауып тұрмын. Қырда әрі сусап, әрі ыстықтап өліп едім. Апанның іші әрі салқын, әрі түбінде тұп-тұнық суы бар екен,- деп жауап береді. Мұны естіп ешкі: -Мен де салқын су ішейін,- деп апанға түседі. Түлкі секіріп ешкінің үстіне мінеді. Онан соң мүйізіне шығады. Мүйізінен секіріп қырға шығып, жөніне кетіпті. «Өтірікке алданба, басың бәлеге душар болар» - деген осыдан қалыпты.

Түлкі мен қоян

Ұзын құлақ сұр қоян қашып келіп, бұта түбінде бұғып жатады. Бір қу түлкі оның ізіне түсіп, жортып келе жатқан. Түлкі ақырын аңдып келеді де, қоянды тарпа бас салып:

-Аһа-а, қолға түстің бе, бәлем! – деді. Сол кезде қоян көкке қарап:

-О-о, Түке! Құрыдық! Енді екеуміз де өлетін болдық, деп жылап жібереді.

-Ей, не айтып тұрсың? – деді түлкі.

-Ойбай- ау! Ана бұлттың арасында екі бүркіт келе жатыр ғой бізге. «Бүркіт» десе өлердей қорқатын түлкі:
-Не дейді мынау!?- деп шошып кетті.
-Бүркіт келе жатыр дедім ғой, бүркіт!- деді қоян онан сайын еңіреп.
Түлкі қайтерін білмей, қатты сасып:
-Әй, енді не істейміз!?! – деді қоянға.
-Сіз мына тұрған орманға қашыңыз. Мен оларды осында айналдыра тұрайын. Түлкі қоянды тастай салып, орманға қарай безіп жөнелді. Қоян қуана секіріп:
-Уһ, бір ажалдан қалдым-ау!-деді.

Т. Жексенбай

Түлкі мен қасқыр

Бұрынғы уақытта бір қасқыр мен түлкі жолдас болыпты. Бір жерге келгенде, қасқыр түлкіге айтыпты:

-Менің басым ауырып барады, тамырымды ұстап білші. Сонда түлкі тамырын ұстап тұрып:

-Басың өте қатты ауырып тұр екен, олай-бұлай жүгіріп, құйрығыңды көк мұзға қойғын, - депті. Сонда қасқыр олай-бұлай жүгіріп келіп, құйрығын көк мұзға қоя қойғанда, құйрығы мұзға жабысып, өзі сол жерге қатып қалыпты.

Күшік пен мысық

Ауылдағы көршілес екі үйдің бірінің қара күшігі, бірінің ала мысығы болды. Бір күні қара күшік көршінің бағына кіріп, сонда жүрген ала мысықты тұра қуды. Мысық қашып барып алма ағашқа шығып кетті. Күшік ағаш түбіне келіп:

-Әу-әу-әу, әу-әу-әу! – деп, мысыққа қарап шабаланып тұрып алды. Мысық та оған құйрығын қыбырлатып, белін күжірейтіп, тұмсығын тыржита айбат шекті. Сол сәтте жұдырықтай бір қызыл алма сабағынан үзіліп, күшіктің басына келіп топ ете түсті! Күшік қаңқ ете қалды да, «мысық ұрды екен» деп қаша жөнелді. Ол енді өз ауласына барып, тағы да мысық жаққа қарап шәуілдеп тұрған. Сол кезде мысық ағаштан жерге қарғып түсіп еді, ол

«және ұрады екен» деп ойлап, күшік жүгіріп барып үйшігіне кіріп кетті. Содан бастап қара күшік ала мысықты қумайтын болды.

Т. Жексенбай

Тиін мен кірпі

Ерте, ерте, ертеде Тиін мен Кірпі өмір сүріпті. Олар айрылмастай тату достар екен. Бірде Тиін бір қорап жеміс тауып алады. Бірақ ол туралы Кірпі досына айтпай қояды. «Егер мен жемісті тарататын болсам, онда өзіме ештеңе қалмайды. Сондықтан мен барлық жемістерді тығып тастайын», – деп ойлады ол. Бірақ қораптан бірнеше жемістер түсіп қалады. Мұны Тиін елемейді. Біраздан соң сол жерге азық іздеп Кірпі келеді. Ол жерде жатқан

бірнеше жемісті көріп, жинап алады да, Тиінге қарай асығады. Кірпі:

- Сәлем, Тиін! Мен бүгін бірнеше жеміс таптым. Оларды тең бөліп алайық, - дейді. Тиін болса, ыңғайсызданып:

- қажет емес, өзің жей бер, - дейді. Кірпі болса түсінбей:

- біз сенімен дос емеспіз бе, ал достар бәрін екіге бөліп жеу керек — дейді. Тиін өзінің ісінен ұялады. Енді досымның сыйлығын алмасам бұл да ұят болар деп ойлап, жемістерді қабыл алады да, өзінің тыққан жемістерімен де бөліседі. Кірпіден кешірім сұрап, алғысын білдіреді.

Қияр мен қырыққабат

Ертеде қияр мен қырыққабат қол ұстасқан дос болыпты. Бір күні екі дос суға шомылуға өзенге келіпті. Келген бетте қияр шешініп, суға күмп беріпті де, жүзе бастапты. Қырыққабат бір-бірлеп, қабат-қабат «көйлегін» шешкенше күн де батып, қас қарайыпы. Осыған дейін су ішінде қалшылдап тұрған қиярдың терісі әбден күлдіреп кетіпті. Қиярдың қабағындағы бүршіктер, міне, содан пайда болыпты.

Қу түлкі

Жолбарыс бір түлкіні ұстап алады. Түлкі құйрығын бұлаңдатып, тұмсығын жоғары көтеріп:

- Мені жей алмайсың! Мен осы орманға қожалық етуге келгенмін, — дейді.

Жолбарыс түлкіге олай бір, былай бір қарап, сенбей:

Мүмкін емес, — дейді.

- Сенбесең, менімен бірге орманға жүр. Ондағы барлық аңдардың менен қалай қорқатынын өз көзіңмен көр, — дейді түлкі.

Жолбарыс бұған келіседі. Түлкі жолбарыстың алдына түсіп, паңдана жүріп отырады. Жолбарысты көріп аңдар мен құстар зәресі ұшып, тым тырағай қашады, ұялары мен індеріне тығылады, аспанға ұшады. Ал қу түлкі басын онан сайын көтере түсіп:

- Ал, енді көзің жеткен шығар! Менен қорықпайтын жан бар ма тірі? — деп мақтанады.

- Я, сен шынында да айбарлы екенсің, — деп алданған жолбарыс жайына кетеді.

Тапқыр қоян

Бірде аңдардың патшасы арыстан бәйге жариялапты. Бір қазан суды қайнатып қойып: «Осы суды кім ішіп қойса, көп сыйлық беремін», - деп жар салыпты. Аңдар бірінен соң бірі келеді. Қанша өжеттенсе де, қайнап тұрған суды ішуге ешкімнің батылы бармапты. Ең соңында қоян келеді. Қыпқызыл шоқта тұрған қазанды көтеріп алады да: - Суды ыстықтай ішуді өте жақсы көремін, - деп жан-жағына қарайды. Ендеше, іше ғой, - дейді аңдар аң-таң қалып. Қоян ұзыннан-ұзақ, қаз-қатар тізіліп тұрған аңдарды жағалай жүріп: Мінеки, достарым, мынау ыстық су. Көздеріңмен көріңдер, - деп барлығына көрсетіп шығады. Қоян аңдарды басынан аяғына дейін аралап

шыққанша, қазандағы су суып қалады. Ал, тапқыр қоян суып қалған суды басына бір-ақ көтеріп, сіміріп салады. Таңданған аңдар ауыздарын ашып, көздерін жұмады. Алданған арыстан уәдесі бойынша қоянға көп сыйлық беріп: «Міне, нағыз ер!» - деп мақтаныпты.

Түйе мен түлкі

Түлкі тоғайда түйені көреді. Денесі ойқы–шойқы, олпы–солпы екен. Осыдан бірдеңе түсіп қалар деп алыстан аңдып жүреді. Бір күні түйе өзеннің арғы жағына өтеді. Оны бақылап тұрған түлкі:

-Иә, түйе, су терең бе екен? – деп сұрайды.

-Терең емес. Тізеден ғана. Тізеден ғана болса, таяз екен, – деп түлкі түйе жаққа өтпек болады. Суға түседі де, арғы жағаға қарай жүре бастайды. Әрі қарай жүрген сайын батып, қылғынып бара жатады. Сол кезде түлкі түйеге айқай салады: -Тізеден дегенің кәне, мен батып барам ғой!

-Е, сенің тізең мен менің тізем бірдей ме? «Әлін білмеген – әлек» деген осы, –дейді түйе.

Құлын, қозы, лақ

Жаз. Өрісте лақ, құлын, қозы кездесе кетті. Іші пысқан олар бірігіп ойнамақ болды. Әуелі нендей ойын қызық екенін талқыға салды.

Сөзді ақ лақ бастады.

- Ойынның қызығы тауға шығу. Тастан секіру. Әрі қан тарайды, әрі етті боласың. Қошақан лақтың сөзін жаратпады.

Секіріп, атылып ойнау ойын емес. Ойынның қызығы қошқарға сарт- сұрт сүзгізу. Әрі күшің толады, әрі бұлшықетің қатаяды.

- Сендердің ойындарың көңілге қонбайды. Ойнаған соң шапқылап жарысайық. Тұра қалып тебісейік, - деді құлын.

Үшеуі қызыл кеңірдек болып ұзақ керісті. Ақыры келісе алмай, әрқайсысы өз жөндеріне кетті.

Шұбар тауық

Баяғыда бір атай мен әжей күнін әзер көріпті, екеуінің жалғыз шұбар тауығы болыпты. Тауығы жұмыртқа тауыпты, анау-мынау жұмыртқа емес, өзі алтын жұмыртқа екен. Атай ұрып-ұрып жара алмапты. Тышқан ерсілі-қарсылы зырлап бағыпты, құйрығын бұлғап қалыпты, жұмыртқа жерге түсіп кетіпті, түбіне сол жетіпті. Кемпір мен шал жылапты, тауық сонда жұбатты: Жыламашы, аташым! Мұңаймашы, әжешім! Жұмыртқа тауып беремін, алтын емес жылтылдақ, ас боларын-керегін!

Үш жалқау

Ертеде бірінен-бірі өткен ағайынды үш жалқау болыпты. Бар бітіретіндері бас көтермей ұйықтай береді екен. Бірде үшеуі жолға шығыпты. Тоғай арасына келгенде, мәуелі ағаш көлеңкесіне қисая кетіпті.

Бірінші жалқау:

- Е, құдай, мына өріктер піссе,- депті. Екіншісі: - Ауызға келіп

түссе,- депті. Сонда үшіншісі оларды кінәлай сөйлеп: - Түү, соны айтуға қалай ерінбейсіңдер?- депті.

Әтеш пен тоты

Ертеде тоты мен әтеш айырылмас дос болыпты. Ол кезде тоты құс жерде өмір сүреді екен. Тотықұс бір күні әпкесінің үйіне қонаққа бармақ болады. Өзінің әдемі көйлегі болмағандықтан әтештің үстіндегі әдемі көйлегін сұрайды. Әтеш көйлегін беруге келіседі. Тотықұс қонақтан келгесін қайтаратын болады. Тотықұс әтештің әдемі көйлегін киеді. Киініп, таранып жолға дайындалады. Әтеш тотықұстан: қашан келесің? деп сұрайды. кешікпей келемін деп жауап береді тотықұс. Кешіксең қайтемін? Деп сұрайды әтеш. Ондайда айғайлап шақыра қойсаң болғаны, лезде келемін дейді тотықұс. Тотықұс сол кеткеннен мол кетеді. Әтеш әне күтеді, міне күтеді, көйлегін киген досы келмейді. Шыдамы таусылған әтеш қораның басына шығып: Ку ка ре ку!!! Деп тотықұсты шақырады. Бірақ тотықұс келмейді. Әтеш оны әлі күнге дейін шақырады екен.

Екі әтеш

Ертеде бір кемпір-шалдың екі әтеші болған екен. Олар қолдарына түскен жемдерін сол әтештерге беріп асырапты.

Бір күні кемпір құстарына жем шашады. Қарындары ашқан әтештер жүгіріп келеді. Шұбар әтеш қасында жүрген досынан жемді қызғанып, бергісі келмейді.

-Шіркін, мына жемнің бәрін жалғыз өзім жеп, бір тойсам-ау,-деп ойлайды. Сөйтіп шұбар әтеш қасындағы сұр әтешті қайта-қайта шоқып, жем жегізбейді, мазасын алады.

Ақырында сұр әтеш ызаланып, шұбар әтешті шоқып алады. Осыдан соң екі әтеш жүндері үрпиісіп, төбелесе кетеді. Екеуінің де үсті-басы жұлым-жұлым болады. Бұлар таласып жатқанда, көрші үйдегі тауықтың балапандары келіп, жемді түгін қалдырмай жеп кетеді.

Айна

Бір күні кірпі, қоян, керік орманда келе жатып, ағаштың артынан бір нәрсенің жылтырағанын байқады. Олар сол затқа қарай жақындап келіп, мұқият қарайды.

-Өзінің үсті-басы тікенек, кішкентай ғана көздері бар, бұл кім?— деп сұрады кірпі.

- Кәне, көрейінші, - дейді қоян. - Жоқ, оның мүлде тікенегі жоқ, құлағы ұзын, көзі қызыл, мойны қысқа ғой.

- Мен де көрейінші, - деп керік килігеді. - Жоқ, оның мойны қысқа емес, ұзын, құлағы тікірейген, бойы биік, - деп таңғалыпты.

Ат пен есек

Бір кісі бір ат, бір есекке жүк артып, жолмен қалаға келе жатты. Есек жүгін ауырлап шаршап, атқа: «Жолдасым, менен біраз жүк алшы, мен

көтере алмай, өлуге келемін»,- деді. Ат жәрдем етпеді. Жолшыбай есектің халі бітіп, жығылып өлді. Сонан соң иесі есектің барлық жүгін және терісін сыпырып алып, атқа артты. Сонда ат айтты: «Күнә менде, егер есектен біраз жүк алсам, бұл оқиға болмас еді. Енді, міне, сорлап, есектің барлық жүгін де, терісін де әкеле жатырмын».

Арыстан мен түлкі

Арыстан қартайды. Аңдарды бұрынғысындай аулай алмайтын болды.

Енді аңдарды айламен аулағысы келді. Өзі үңгірде жатты да:

- Аурумын, жүруге әлім жоқ, - деп барлық аңдарға хабар таратты.

Аңдар бір-бірлеп арыстанның халін білуге келеді. Арыстан аңдардың біреуін де қайтармайды. Бәрі де арыстанға жем болды. Бір күні түлкі келді. Ол үңгірден алысырақ тұрды да:

- Халіңіз қалай, тақсыр?- деп көңілін сұрады.

- Халім нашар. Неге жақынырақ келмейсің? Берірек кел, түлкіжан, бір азырақ сөйлесейік, - деді арыстан.

Түлкі:

- Мен саған жақын барар едім-ау, бірақ саған кірген із бар да, шыққан із жоқ! - деп жүріп кетіпті.

ӘНДЕР

Ән: «Қолшатыр»

Сөзі мен әні: Гүлдана Ерікқызы

Көңілді

Жаң - быр жау - ды түк - түк, Там - шы - лай - ды көп - көп,
5 Се - руен - дей - ік топ - топ, Ас - па - ны - мы көк - көк,
9 Қо - лы - мыз - да қол - ша - тыр Қы - зыл, са - ры, көк, жа - сыл
13 Қо - ық - пай - мыз жаң - быр - дан Сен ба - тыл да мен ба - тыл

Жаңбыр жауды түк-түк
Тамшылайды көп-көп
Серуендейік топ-топ
Аспанымыз көк-көк.

Қайырмасы:

Қолымызда қолшатыр
Қызыл, сары, көк, жасыл
Қорықпаймыз жаңбырдан
Сен батыл да, мен батыл

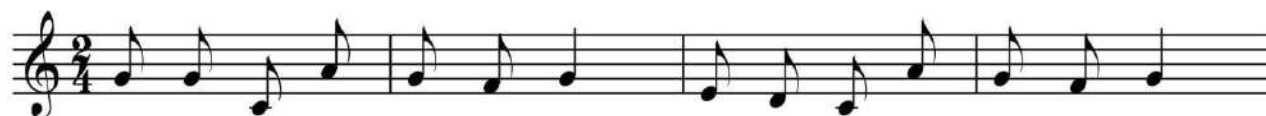
Жаңбыр жауды түк-түк
Тамшылайды көп-көп
Өссін жерде шөп-шөп
Жаушы жаңбыр төк-төк

Қайырмасы:

Қолымызда қолшатыр
Қызыл, сары, көк, жасыл
Қорықпаймыз жаңбырдан
Сен батыл да, мен батыл

«Туған жер»

Сөзі мен әні: Гүлдана Ерікқызы

Біз ба - қыт - ты ба - ла - мыз А - қы - лы мол са - на - мыз

5

Ту - ған жер - дің тө - рін - де Ой - нап а - сыр са - ла - мыз

9

са - ла - мыз.

Біз бақытты баламыз
Ақылы мол санамыз.
Туған жердің төрінде
Ойнап асыр саламыз.

Күлімдесін күніміз
Өссін жайнап гүліміз.
Туған жердің төрінде
Шырқалсын жыр әніміз!

**«Ақ қоян»
Сөзі мен әні Ақнабат Айтуова**

Ап - пақ қар - да ақ қо - ян І - зі қал - ды ә - не - кей
 3 Біз - бен бір - ге би - ле - ші Не - гып тұр - сың үн - де - мей.
 5 Топ, топ се - кі - ріп, Шыр - ша - мыз - ға жа - қын - да
 7 Құ - лақ са - лып тың - да - шы, Ә - ні - міз бар та - ма -
 9 ша.
 11 Жа - сы - рын - бақ ой - най - ма,
 13 Қай - да кет - ті ақ қо - ян? Би - ле - ме - сең біз - бе - нен
 15 Сый - лы - ғың - ды ап қо - ям. Топ, топ се - кі - ріп,
 17 Шыр - ша - мыз - ға жа - қын - да Құ - лақ са - лып тың - да - шы,
 Ә - ні - міз бар та - ма - ша.

Аппақ қарда ақ қоян
 Ізі қалды әнекей
 Бізбен бірге билеші.
 Неге тұрсың үндемей

Қайырмасы:

Топ, топ, секіріп.
 Шыршамызға жақында.
 Құлақ салып тыңдашы.
 Әніміз бар тамаша.

Жасырынбақ ойнай ма?
 Қайда кетті ақ қоян?
 Билемесең бізбенен.
 Сыйлығыңды ап қоям.

Қайырмасы:

Топ, топ, секіріп.

Шыршамызға жақында.
Құлақ салып тыңдашы.
Әніміз бар тамаша.

«Жаңбыр»
Сөзі мен әні Ақнабат Айтуова

Жаң - быр, жаң - быр жа - уа - ды Там - шы - ла - ры со - га - ды.
Тыре, тыре, тыре, тыре. Там - шы - ла - ры со - га - ды.
Жаң - быр, жаң - быр жа - уа - ды. Та - зар - та - ды а - уа - ны.
Тыре, тыре, тыре, тыре. Та - зар - та - ды а - уа - ны.
Жаң - быр, жаң - быр жа - уа - ды. Тоң - ды - ра - ды ба - ла - ны.
Тыре, тыре, тыре, тыре. Тоң - ды - ра - ды ба - ла - ны.
Жаң - быр, жаң - быр жа - уа - ды. Кем - пір - ко - сак шы - та - ды.
Тыре, тыре ба - сыл - ды. Күн - нің ко - зі а - шыл - ды.

Жаңбыр, жаңбыр жауады.
Тамшылары соғады.

Тырс-тырс-тырс-тырс
Тамшылары соғады.

Жаңбыр, жаңбыр жауады.
Тазартады ауаны
Тырс-тырс-тырс-тырс
Тазартады ауаны

Жаңбыр, жаңбыр жауады
Тоңдырады баланы
Тырс-тырс-тырс-тырс
Тоңдырады баланы.

«Қыздарға»
Сөзі мен әні Ақнабат Айтуова

Қыз - дар, қыз - дар, ка - ра - шы, Біз - дер күш - ті - міз. _____

3 Кор - гап жү - рер сен - дер - ді, Жі - тіт - те - рі - міз.

5 Кел би - ле, кел би - ле, Ә - сем би - ме - нен. _____

7 Кел би - ле, кел би - ле, Ә - сем би - ме - нен.

Қыздар, қыздар, қарашы,
Біздер күштіміз.
Қорғап жүрер сендерді,
Жігіттеріміз.

Қайырмасы:

Кел биле, кел биле,
Әсем бименен, ел биле, кел биле,
Әсем бименен.

Қыздар, қыздар әдемі.
Көйлек киген
Бұраласың майысып,
Әсем бименен.

Қайырмасы:

Кел биле, кел биле,
Әсем бименен,
Кел биле, кел биле,
Әсем бименен.

«Әжем-әнім»
Сөзі мен әні Ақнабат Айтуова

Ә - жем кел - се ку - а - нам жы - лап
5 тұр - сам жү - ба - нам, Ме - нің ап - пақ ә - жем -
9 ді, Сый - лай - ды ғой бар #1. дам.
13 Қа - ғе біз - ге қа - ра - ныз Бал - дай тәт - ті ба - ла - мыз.
17 Ә - жетайым ө - зі - не, Ер - кел - дей - ді ба - ла - ныз.

Әжем келсе куанам.
Жылап тұрсам жұбанам.
Менің аппақ әжемді,
Сыйлайды ғой бар адам.

Қайырмасы:

Қане бізге қараңыз.
Балдай тәтті баламыз.
Әжетайым өзіңе,
Еркелейді балаңыз.

Көктем күні тамаша.
Ән шырқайық жаңаша.
Бізбен бірге әжемде,
Күліп отыр балаша.

Қайырмасы:

Қане бізге қараңыз.
Балдай тәтті баламыз.
Әжетайым өзіңе,
Еркелейді балаңыз

Күзге сәлем!
Сөзін жазған: А.Еспенбетова

Күз - ге сә - лем! Бү - кіл ә - лем Са -
3 р(ы)ал - тың - дай Жап - қан кі - лем. Сә - лем, сә - лем,
6 Ал - тын күз! Жа - ны жо - март жар - қын күз! Жаз -
9 соны жар - қын күз! Сә - лем, сә - лем, сә - лем,

Күзге сәлем!
Бүкіл әлем
- Сары алтындай
Жапқан кілем

Қайырмасы:
Сәлем, сәлем алтын күз
Жаны жомарт жарқын күз!

Жазғы шудан
Дала тынған
Естілмейді ән
Құстар салған

Қайырмасы:
Сәлем, сәлем алтын күз
Жаны жомарт жарқын күз!

Сұлу көктем

Әні: А.Еспенбетова

Сөзі: С.Жиенбаев

Көк - тем қан - дай кө - ңіл - ді _____ Кү - міс жан - быр

3 тө - гіл - ді. Мөл - дір ас - пан а - шы - лып, _____

6 Күн пер - де - сі сө - гіл - ді. Көк - тем, көк - тем сү -

9 лу нет - кен! Күн сәу - ле - сі нұ - рын _____ төк - кен. Көк -

12 тем, көк - тем сү - лу нет - кен! Күн сәу - ле - сі нұ -

15 рын _____ төк - - - - кен.

Көктем қандай көңілді
Күміс жаңбыр төгілді
Мөлдір аспан ашылып
Күн пердесі сөгілді.

Қайырмасы:

Көктем, көктем сұлу неткен!
Күн сәулесі нұрын төккен.

Бақытты баламыз

сөзін жазған А.Еспенбетова

Әндете

Кө - гі - міз - де ал - тын нұр Се - біл - ген - дей жер - ге гүл.

4
Ба - ла - бақ - ша ба - ғын - да Сай - ран - дай - мыз ой - нап бір.

8
Ба - қыт - ты ба - ла - мыз Би би - леп, ә - сем ән са - ла - мыз.

12
Ба - қыт - ты ба - ла - мыз Би би - леп, ә - сем ән са - ла - мыз.

Көгімізде алтын нұр,
Себілгендей жерге гүл.
Балабақша бағында,
Сайрандаймыз ойнап бір.

Қайырмасы:

Бақытты баламыз
Би билеп, әсем ән саламыз

Балабақша бағында,
Еркелетсе үлкендер.
Сайрандаймыз ойнап бір,
Мәз-мәйрам боп қаламыз.

Қайырмасы:

Бақытты баламыз
Би билеп, әсем ән саламыз

Наурыз келді алақай!

сөзін жазған А.Еспенбетова

The image shows a musical score for the song 'Наурыз келді алақай!'. It consists of four staves of music in a 2/4 time signature. The lyrics are written below the notes. The first staff starts with a double bar line and a repeat sign. The lyrics are: Нау - рыз кел - ді а - ла - қай! Кел, би - ле - йік ба - ла - қай, Біз де қа - рап тұр - ма - йық Той - ға ша - шу ша - ша - йық. The second staff continues with: Ля - ля - ля - ля Той - ға ша - шу. The third staff continues with: ша - ша - йық. The fourth staff ends with: Нау - - - рыз! and a double bar line. There is a bracket labeled 'соңы' (end) over the final notes.

Наурыз келді алақай!
Кел, билейік балақай.
Біз де қарап тұрмайық
Тойға шашу шашайық

Қайырмасы

Ля-ля,ля-ля
Тойға шашу шашайық

Той-думанға келіңіз
Тамашаны көріңіз.
Ән шырқайық бәріміз
Қосыл қане,бәріңіз.

Қайырмасы

Ля-ля,ля-ля
Қосыл, қане бәріңіз.

«Күз мезгілі»
Сөзі мен әні Ақнабат Айтуова

Күз мезгілі келді Салқын түсер енді
Суық, суық дала
Тоңып қалды бала Иш-шай, иш-шай,
иш-шай Тоңып қалды бала
Иш-шай, иш-шай, иш-шай
Тоңып қалды бала

Күз мезгілі келді.
Салқын түсер енді.
Суық, суық дала,
Тоңып қалды бала.

Қайырмасы:

Иш-иш-иш-шай,
Тоңып қалды бала.
Иш-иш-иш-шай,
Тоңып қалды бала.

Сары, сары, сары,
Айналаның бәрі.
Сары, сары, сары
Алтын күздің бағы.

Қайырмасы:

Ля-ля-ля-ля-ля
Алтын күздің бағы.
Ля-ля-ля-ля-ля
Алтын күздің бағы.

ҚИМЫЛДЫ ОЙЫНДАР

Тақия тастамақ

Мақсаты: балаларды тапқырлыққа, шапшандыққа баули отырып, дене белсенділігін дамыту.

Ойын барысы: Ойынға бірнеше бала қатысады. Балалар шеңбер жасап отырады. Жүргізуші шеңбердің сыртын айнала жүгіріп жүріп, біреуінің артына білдіртпей тақияны тастап кетеді. Егер біреу сезіп қойса, жүргізушіні қуып жетуі керек. Ал, жүргізуші қуған баланың орнына тұра қалуға тырысады. Жүргізушіге жете алмаған бала айыбын төлейді, өнер көрсетеді.

Арқан тарту

Мақсаты: балаларды икемділікке, жылдамдыққа баули отырып, қимыл белсенділігін дамыту.

Ойын барысы: Бұл екі топқа бөлінген балалармен немесе екі баламен ойналады. Арқанның екі жағынан екі бала немесе екі топқа бөлінген балалар тартысады. Қай топ арқанды өз жағына тартып алып келсе, сол топ жеңіске жетеді. Екі бала тартысқанда қай бала өзіне қарай арқанды тартып екінші баланы құлатса, құламаған бала жеңіске жетеді.

Кім жылдам?

Мақсаты: жүгіруге, қимыл дағдылары мен ептілікке үйрету.

Ойын барысы: Ойын аулада, спорт залында, бөлмеде ойнала береді. Ойыншылар ойынға екі екіден қатысады. Ортаға шыққан екі бала бір-біріне арқасын беріп, екі жаққа қарап тұрады. Аяқтарының арасын иықтарының деңгейімен бірдей етіп ұстайды. Сонан соң ойын жүргізуші екеуінің аяғының арасына ұзыннан-ұзақ белбеу тастайды да «бір, екі, үш» деп санайды. «Үш дегенде кім еңкейіп белбеуді бұрын алса, соның жеңгені. Бұл адамның өз денесін еркін меңгеріп, тез қимылдауының нәтижесінде жүзеге асады. Ойынға басқа ойыншылар шығады. Ойын жалғаса береді. Екінші кезекте әр жұптың жеңімпаздарымен арадағы жарыс болады. Ең соңында жеңген екі ойыншы қалады. Сол екеуінің қайсысы жеңіп шықса, сол жеңімпаз атанады.

Ақсүйек

Мақсаты: балаларда тапқырлықты дамыту, жүгіруге жаттықтыру

Ойын барысы: Ең алдымен, ойнаушылар өзара келісіп, жеңген топ үшін жүлде тағайындайды да, екі топқа бөлінеді. Топ басқарушылар ақсүйекті қайсысының лақтыратынын шешіп алу үшін кезектесіп таяқ ұстайды, таяқтың басына кімнің қолы бұрын шықса, сол ақсүйекті құлашы жеткенше лақтырады. Ақсүйек жерге түскеннен кейін ғана ойыншылар іздеуге шығады. Көмбеде топ басқарушылардан басқа ешкім қалмайды. Ақсүйекті тапқан ойыншы ешкімге білдірмей, көмбеге қашуға әрекет жасайды да, ал қарсыластары біліп қалса, қолма-қол тартып алуға

тырысады. Сондықтан ақсүйекті алдымен тауып алған топтың ойыншылары біріне-бірі лақтырып, көмбеге қай топтың адамы бұрын жеткізсе, сол топ жеңіске жетіп, жүлдегер атанады. Келесі жолы ақсүйекті екінші топ лақтырады, сөйтіп ойын жалғаса береді

Ақшамшық (сақина салу)

Мақсаты : балаларда жылдамдықты, ептілікті дамыту.

Ойын барысы: Бұл – қазақ халқының ерте заманнан келе жатқан дәстүрлі ойыны. Оны сақина салу, сақина тастау деп те айтады. Ойынға он-он бес адам қатысып, ортаға бір баланы немесе бір қызды шығарып, қолына сақина ұстатады. Ойын ережесі бойынша қыз жігіттер үйде дөңгелене отырып, екі алақанын бір-біріне қабыстырып алға созады. Ойынды жүргізушінің алақанындағы сақинаны кімге салса да өз еркі. Ол барлық адамдардың алақанына сақина салған болады, «Тұр сақинам, тұр», - деп, немесе

«Ақшамшығымды бер!» деп дауыстайды. Сол сәт сақина тасталған адам орнынан атып тұруға тиісті, «Сақина менде», - деп. Оны көршісі ұстай алмай қалса, жұрт алдында өз өнерін көрсетеді.

Жаяу көкпар

Мақсаты: балаларда ептілікті дамыту, жүгіруге жаттығу

Ойын барысы: Бұл ойын спорт залында, жазды күні кең жазықта (аулада) ойналады. Жазық алаңның бір шетіне шағын дөңгелек шеңбер сызылады да, ішіне құм түйілген ақ шүберек қойылады. Алаңның екінші шетінен де сондай сызық сызылып оны көмбе деп белгілейді. Ортадан сызық сызылады. Ойынға қатысушылар екі топқа бөлінеді де сол ортадағы сызықта сап құрып тұрады. Ойынды жүргізу үшін екі топқа ортақ бір басқарушы тағайындалады. Орамал жатқан және көмбе етіп белгіленген жерде екі ойыншы бақылаушы болып тұрады. Басқарушының берген белгісі бойынша ойын басталады. Әр топтың ойыншысы құм түйілген шүберекке бұрын жетіп, оны көмбеге жеткізуге тырысады. Топтың қалған ойыншылары оған көмекке келеді. Ал қарсы топ, одан шүберекті алып, өздері апаруға тырысады. Қызу тартыс басталады. Ойынға қатысушылар айла амал қолданып, алаңның ішінде бұлтарып қаша жүріп, өз тобының көмбеге бұрын әкелуін қарастырады. Бірақ белгіленген межелі жерден шығуға болмайды. Көмбеге белгіленген мерзімде жеткізген ойыншы ұпайды көбірек алады, Ойынға допты да пайдалануға болады.

Тауық қорадағы түлкі

Мақсаты: балаларды ептілікке, икемділікке тәрбиелеу

Ойын барысы: Залдың бір жақ шетіне тауық қораны орналастырады (гимнастикалық орындықтарды пайдалануға болады). Қорада тауықтар ұяда отырады. Залдың қарсы бетінде – түлкінің ұясы. Қалған бос орынның бәрі – аула. Ойынға қатысатын балалардың бірін түлкінің рөліне сайлайды. Қалған балалар – тауықтар. Педагогтің белгісі бойынша тауықтар секіріп түсіп,

аулада жүгіреді, қанаттарын қағады, дәнді тұмсықтарымен шоқиды. «Түлкі» деген белгі берілген кезде тауықтар қораға қарай қашып, орындарына отырып алады. Ал, түлкі тауықтарды қолға түсіруге тырысады. Құтылып үлгермеген баланы өзінің ініне алып кетеді. Түлкі 2-3 тауықты қолға түсіргеннен кейін басқа түлкі сайланып, ойын қайта жалғасады.

Қасқыр мен ешкі

Мақсаты: ұжымдық әрекет жасауға, ептілікке үйрету.

Ойын барысы: Ойынға қатысушыларға санамақ айтқызу арқылы қасқыр мен ешкіні таңдайды. Басқа балалар бақташы болады. Бақташылар қол ұстасады да, ешкіні ортаға алып дөңгелене жүре бастайды. Қасқыр шеңбер ішіндегі ешкіні ұстауға әрекет жасайды. Алайда, оған тек қақпа арқылы ғана өтуге болады. Дөңгелене айналып жүргендердің ішінен екі бала қолдарын көтеріп алады. Бұл қақпа. Қасқыр амалдап сол тұстан өтуге тиіс. Ал ешкі өз еркінше жүре береді. Қасқыр ешкіні ұстағанша ойын жалғаса береді.

Қарлығаш Мақсаты: балаларды ептілікке үйрету.

Ойын барысы: Залға ойыншылардың санына қарай шеңберлер қойылады. Бұл – қарлығаштардың үйі. Балалар (қарлығаштар) қанаттарын жайып ұшады. «Қарлығаш, қарлығаш, қарлығаш – біздің үйге ұшып кел!» деген сөзден кейін үйлеріне (шеңберге) кіреді.

Үш орындық ойыны

Мақсаты: балаларда ептілікті дамыту, жүгіруге жаттығу

Ойын барысы: Үш орындық ойының кең бөлмеде, спорт залдарында ойнауға болады. Ол үшін ортаға үш орындық қойылады. Ойынға қатысушылардың санына байланысты орындықтың көбейе түсуі мүмкін. Ойын жүргізушінің берген белгісі бойынша ойыншылар ортада тұрған орындықтарды айнала жүгіреді. Ойын қыза бастағанда жүргізуші «отырыңдар» деген белгі береді. Сол кезде ойыншылар орындықтарға отырыса қалады. Ал орындыққа отырып үлгере алмағандар, ойыннан шығады. Енді орындықтың бірі алынып қойылады да, ойыншылар қалған орындықты айнала жүгіреді. Ойын бір орындық пен екі ойыншы қалғанға дейін, олардың бірі жеңіп шыққанға дейін жүргізіле береді. Сонан соң ойын қайта басталады да, артынан жеңімпаздар арасында өзара тартыс басталады. Жеңіп шыққан ойыншы ең жылдам ойыншы деп аталады. Әр топтың жеңімпаздарына мақтау сөздер айтылып, сыйлықтар беріледі.

Қырықаяқ

Мақсаты: балаларды жүгіруге жаттықтыру, ептілікке үйрету

Ойын барысы: Бұл ойын тегіс жерде, балабақша ауласында, дене шынықтыру залында ойналады. Ойнаушылар орталарынан басқарушы тағайындап алады. Басқарушының талап етуіне орай ойынға қатысушылар тең екі топқа бөлінеді. Екі топтағы ойнаушылар да бірінің белінен бірі

құшақтап қатар тұрады. Олар тұрған жерден 25—30 метр қашықтықта көмбе белгіленеді. Басқарушының белгісі бойынша екі топ та сол қалыптарымен аяқтарын тепе-тең алып жүгіре жөнеледі. Қай топ көмбеге бұрын жетсе, сол жеңіске жетеді. Басқарушы ойын тәртібінің бұзылмауын қадағалап тұрады. Ойын қайталанып отырады. Ойынды әбден игергеннен кейін басқарушыны жаңадан сайлап алуға болады. Ойын балаларды топпен бірге қимылдарды орындауға, жауапкершілікке, ұйымшылдыққа тәрбиелейді.

Айна

Мақсаты: Баланың зейіні мен байқампаздығын әрі әр түрлі дене қимылдарын жетілдіру.

Ойын барысы: Әр бала – «айна» болады. Жүргізуші әр айнаға бір барып, сол «айнаға» қарап, түрлі қимылдар жасайды. «Айна – бала» сол қимылдарды үлгіріп, әрі дәл қайталауы керек. Ең дұрыс «айна-бала» - жүргізуші болады. Ойын осылай қайталана береді.

Киіз үй

Мақсаты: балалардың есте сақтау қабілетін дамыта отырып, шапшандыққа үйрету.

Ойын барысы: Төрт орындықты қояды. Әрбір орындықтың үстінде орамал жатады. Балалар орындықты айнала жүгіріп, тәрбиешінің дабылы бойынша «киіз үй» құрады: орамалдың бұрышынан ұстап жоғары көтереді.

«Алға жылдам жүр, тек жүгірме»

Мақсаты: Өкпені тыныс алуын, жалпы дене қимылын, ептілігін дамыту. **Ойын барысы:** Балалар бірінің артынан бірі екі қатарға түзіледі. Әр қатардың алдында тұрған баланың алдына старт сызығын сызады. 20-30 м қашықтықта мәре сызығы сызылады. Жүргізушінің белгісі бойынша балалар мәре сызығына жылдам жетулері керек. Жүгіруге болмайды: домалануға, айналуға, тіземен және төрт аяқтап жүруге болады және т.б. Мәреге жеткен соң балалар дағдылы жүріспен орындарына қайтып келеді.

«Ақсерек-көксерек» ойыны

Мақсаты: Балалар ептілікке, бірлікке, тобы үшін намыстанып, жеңіске талпынуға үйренеді.

Ойын барысы: Бұл ойынды ойнау үшін балалар екі топқа бөлінеді, қолдарынан ұстап тұрады. Ара қашықтық 20-30 қадам.

1-ші топ. Ойынды бастайды Ақсерек-ау, ақ серек,

Бізден сізге кім керек. 2-ші топ.

Ақсерек-ау, ақ серек,

Сізден бізге ... (бала аты) керек.

Аты аталған бала келесі топқа дейін жүгіріп барып ортасынан ұстасқан қолдарды ажыратып кету керек. Егер өтіп кетсе сол топтан бір баланы тобына алып қайтады, өте алмаса сол топта қалады. Ойын осылай жалғаса

береді

Түйілген орамал

Мақсаты: Балалардың сөздік қорларының белсенділігін арттырып, тіл ұстарту мақсатында ойлау, түсіну, есте сақтау, жаттап алу қабілеттерін жетілдіру.

Ойын барысы: Ойын жүргізуші «бір, екі, үш» деп дауыстағанда, ойыншылар жан-жаққа бытырап кетеді. Оның біреуінің қолында түйілген орамал болады. Ойын жүргізуші соны қуалайды. Ал ойыншылар орамалды бір-біріне лақтырып, қуғыншының қолына тигізбеуге тырысады. Орамалмен ұсталған ойыншы көпшіліктің ұйғаруымен ортаға шығып, өнер көрсетеді.

Ханталапай

Мақсаты: Қазақтың ұлттық ойындарын дәріптеу арқылы балалардың интеллектуалдық, тапқырлық, ептілік, дәлдікке, ұстамдылыққа, байсалдылық қабілеттерін дамыту. Топта жұмыс істей білуін қалыптастыру, патриоттық сезімдерін және Отанға, туған өлкеге деген сүйіспеншілігін ояту.

Ойын барысы: Балалар шеңбер болып отырады. Жүргізіші: Ойынды бастар алдында «Талапай – ау, талапай. Табылды ойын алақай» деп айтады. Балалармен бірге қайталайды, қоржындағы асықтарды, отырған балаларға шашады. Балалар: Жарыса «Ханталапай» деп дауыстап, асықтарды таласып бөліп алады. Жинаған асықтарын санай бастайды, әр бала жинаған асықтарын тігіп, оларды атуға дайындалады. Хан асығы қолына түскен бала ойынды бірінші бастайды. Тигізген асықтарды ұтып алады. Тигізе алмай қалған жағдайда ойын жүргізушінің тапсырмасын орындайды. Ол үшін балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес интеллектуалдық тапсырмалар алдын ала дайындалады

Жүйріктер жеңеді

Мақсаты: ұжымдық әрекет жасауға, шапшандыққа үйретеді.

Ойын барысы: Ойынға қатысушылар көк және сары топ болып екі топқа бөлінеді. Бір төбенің үстіне ойыншыларға түгелдей жетерлік мөлшерде көк және сары таяқшалар тасталады. Ойынды жүргізуші ретінде басқарушы тағайындалады. Ол төрешілік міндетті қоса атқарады. Төрешінің белгісі бойынша ойынға қатысушылар белгіленген көмбеге қарай тұра жүгіреді. Жеткен ойыншы өз командасының түсіне сай бір-бір таяқшаны алып кері жүгіреді де, сөре сызыққа әкеп қояды. Қай түсті топтың ойыншылары өз командасының бояуына сәйкес таяқты белгілеген мерзімге көбірек алып келсе, сол топ жеңеді.

СЕРГІТУ ЖАТТЫҒУЛАРЫ

Жинақтаған: «Алданыш» бөбекжайы» КМҚК қазақ тілі мұғалімі
Ж.Е.Естаева

Сәлем!

Сәлем! Сәлем! Сәлем!

Қалың қалай? Сәлем! Сәлем!

Сәлем! Қалың қалай?

Жақсы! Тамаша! Ке-ре-мет! Жақсы! Тамаша! Ке-ре-мет!

Сәлем! Сәлем! Сәлем! Қалың қалай? Сәлем! Сәлем!

Сәлем! Қалың қалай?

Шаршадым. Қарным аш. Онша емес Шаршадым. Қарным аш. Онша емес.

Сәлем! Сәлем! Сәлем! Қалың қалай? Сәлем! Сәлем!

Сәлем! Қалың қалай?

Сәлем! Сәлем!

Сәлем! Сәлем! Шапалақ соғайық. Сәлем! Сәлем!

Шапалақ соғайық.

Көкке керіліп, аяқты ұстайық,

Айналып тұрайық, сәлем жолдайық.

Сәлем! Сәлем!

Аяқпен таптайық.

Сәлем! Сәлем!

Аяқпен таптайық.

Көкке керіліп, аяқты ұстайық,

Айналып тұрайық, сәлем жолдайық.

Сәлем! Сәлем!

Шапалақ соғайық.

Сәлем! Сәлем!

Аяқпен таптайық.

Қайырлы таң!

Таң атып әтеш те шықты алаңға,

Даусымен шақырады бізді ойнауға.

Таң атып әтеш те шықты алаңға,

Даусымен шақырады бізді ойнауға.

Кукареку, кукареку,

Қайырлы таң, табиғат!

Көңіл-күй

Көңіл-күй жақсы болса, ұр шапалақ,
Көңіл-күй жақсы болса, ұр шапалақ,
Көңіл-күй жақсы болса, ұр шапалақ, шапалақ,
Көңіл-күй жақсы болса, ұр шапалақ.
Ашулы болып тұрсаң сен, жерді теп,
Ашулы болып тұрсаң сен, жерді теп,
Ашулы болып тұрсаң сен, жерді теп, жерді теп,
Ашулы болып тұрсаң сен, жерді теп.

Қорқып тұрсаң, қолыңмен бетті жап,
Қорқып тұрсаң, қолыңмен бетті жап,
Қорқып тұрсаң, қолыңмен бетті жап, бетті жап,
Қорқып тұрсаң, қолыңмен бетті жап.

Ұйқың келсе, екі қолды қосып жат,
Ұйқың келсе, екі қолды қосып жат,
Ұйқың келсе, екі қолды қосып жат, қосып жат,
Ұйқың келсе, екі қолды қосып жат,
Көңіл-күй жақсы болса, ұр шапалақ,
Көңіл-күй жақсы болса, ұр шапалақ,
Көңіл-күй жақсы болса, ұр шапалақ, шапалақ,
Көңіл-күй жақсы болса, ұр шапалақ.

Артикуляциялық жаттығулар

«Күшік»

Орындалу әдісі: Ауызды сәл ашып, үстіңгі ерін мен үстіңгі тістердің арасына тілді қойып, осы қалыпта 5 секундтай ұстап тұру.

«Әткеншек»

Орындалу әдісі: Күлімсіреу, ауызды ашу тіл ұшын үстіңгі тістердің артына, содан кейін астыңғы тістердің артына қою. 4-5рет қайталанады.

«Ине»

Орындалу әдісі: Ауызды кең ашып, тілді алға қарай созып, оны 10-15 секунд ұстап тұру. 3-4 рет қайталанады.

«Төбешік»

Орындалуы: Ауызды жартылай ашып, тілдің ұшын астыңғы тістің артқы жағына қойып, сол қалыпта ұстап тұру. 4-5 рет қайталанады.

«Мысық»

Орындалу әдісі: күлімсіреу, үстіңгі және астыңғы тістердің арасын қосып, тілдің ұшын алдымен үстіңгі тістерге, содан кейін төменгі тістерге тигізу. 3-4 рет қайталанады.

«Жылан»

Орындалу әдісі: Ауызды кең ашып, тілді созып, ауыз қуысынан шығару, қайтадан ауыз қуысына, орнына қою. 3-4 рет қайталанады.

«Тістерді тазалайық»

Орындалу әдісі: Күлімсіреу, ауызды сәл ашып, тістерді көрсету және тілдің ұшымен үстіңгі және астыңғы тістерді сыртқы және ішкі жағынан жүргізу (тістерді тазалау). 4-5 рет қайталанады.

«Сағат»

Орындалу әдісі: Ауызды ашу, тілді ауыз қуысынан шығарып, оңға, солға баяу қозғалту. 15-20 рет қайталанады.

САУСАҚТАРМЕН ОРЫНДАЛАТЫН СЕРГІТУ СӘТТЕРІ

«Алма бағы»

Алма баққа барайық, *(Екі саусақ ұшымен жүру)*

Алма жинап алайық. *(Алма тергендей қимыл көрсету)*

Қол жетпесе алмаға, *(Қолды жоғарыға созу)*

Секіріп қол созайық.

Ең үлкенін дәмдісін, *(Саусақтарды ауада үлкен етіп дөңгелету)*

Әжемізге сыйлайық. *(Табыс ету)*

«Он саусақ»

Жалғыз саусақ тіпті де, *(сұқ саусақты ашып жұмамыз)*

Ұстай алмас жіпті де.

Екі саусақ бірікті, *(бас бармақ пен сұқ саусақты қосамыз)*

Ине қолға ілікті.

Үш саусағым орамды, *(бас бармақ пен сұқ саусақты және ортанғыны қосып қимыл жасаймыз)*

Жүгіртеді қаламды.

Өнерлі екен он саусақ! *(он саусақты көрсетеміз)*

Қала салсақ, жол салсақ. *(қолымызды алға қарай созамыз)*

«Моншақ»

Саны болар оншақты,

Шашып алдым моншақты.

Шымшып, теріп аламын,

Қорабына саламын.

(Саусақтармен моншақтың санын көрсету. Бір қолмен саусақтарды түйістіріп, «шашылған моншақтарды» екінші қолмен жинау)

(Г.Абдрахимова)

«Үй»

Қазықтарды қададым, Кірпіштерді қаладым. Салып алып үлкен үй, Сүйсініп көп қарадым.

(Екі қолдың саусақтарын түзу ұстап, бір-бірінің үстіне қойып, кірпіш қалағандай қимыл жасау. Екі қолдағы кішкентай саусақтар мен бас бармақтарды бұғу, қалған саусақтарды бір-біріне тигізіп, үй жасау)

(Г.Абдрахимова)

«Ара»

Ара гүлден гүлге ұшып,

Бал жинауға асығады.

Аю ұрлап кетпесін деп,

Ұясына жасырады.

(Алақандарын жазып, араның қанатын келтіреді. Сұқ саусақ пен ортан терек саусақты аюдың аяғы деп үстел бетінде жүргізу.)

(Г.Абдрахимова)

«Тордағы құс»

Обал жасап құстарға,

Торға қамап ұстама!

Құс боп неге жаралды,

Еркін самғап ұшпаса?

(Екі қолдың саусақтарын бір-біріне тигізіп, құстың торын жаса. Қолдарын айқастырып, құстың қанатын жасайды)

(Г.Абдрахимова)

ҚИМЫЛДАРМЕН ОРЫНДАЛАТЫН СЕРГІТУ СӘТТЕРІ

Бойыңды сергек тік ұста

Емін – еркін тыныста

Деміңді ішке тез алда,

Сол қолыңды соз алға.

Қол ұшына қара да,

Үшбұрыш сыз ауада.

Оң қол да бос тұрмасын,

Шеңбер жасап зырласын.

Алма баққа барайық,
Алма теріп алайық.
Ең үлкен алманы,
Анамызға сылайық.

Қане қанат жазайық,
Қарлығашқа ұқсайық.
Ұшып-ұшып алайық,
Орнымызға қонайық.
Білімде алда болайық.

Сағаттың тіліндей
Иіліп оңға бір,
Сағаттың тіліндей
Иіліп солға бір,
Оң аяқ, сол аяқ
Жаттығу оңай-ақ.

Орнымыздан тұрайық,
Алақанды ұрайық.
Бір отырып, бір тұрып,
Біз дем алайық.

Құлақты, саусақты,
Қолыңды, аяқты,
Сабындап жуыңдар,
Ертерек тұрыңдар.

Секірейік, жүгірейік,
Қуанайық, күлейік.
Отырайық, дем алайық,
Дем алып-ап жүрейік.

Аю, аю, тұршы
Бетінді жушы,
Шашыңды тарашы,
Айнаға қарашы,

Бізбен бірге ойнашы.

Денсаулықты сүйеміз
Шынығамыз күнде біз
Бір-екі-үш!
Бір-екі-үш!
Бұлшық етте міне күш!

Күнге қарайық,
Шашымызды тарайық.
Керіліп, дем алайық,
Бойымызды жазайық.

**Басқа тілде оқытатын мектепке дейінгі ұйымдарда
қазақ тілін үйрету үшін «Тілге бойлау» бағдарламасын
меңгерту бойынша жүргізілетін
МОНИТОРИНГ КРИТЕРИЙЛЕРІ МЕН ИНДИКАТОРЛАРЫ**

ҚЫРКҮЙЕК (2024жыл)

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.1	таңертеңгі жаттығуды орындауда және мәдени-гигиеналық дағдыларды қалыптастыруда қазақ тілінде айтылған нұсқауларды тыңдайды:		
	<i>тыңдайды</i>	<i>ішінара тыңдайды</i>	<i>тындамайды</i>
4-Ф.2	іс-қимылды білдіретін сөздерді (жүр, отыр, тұр, бар) түсінеді және іс-қимылдарды орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.1	қазақ тілінде сәлемдеседі және қоштасады (Қайырлы таң! Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз!):		
	<i>сәлемдеседі және қоштасады</i>	<i>сәлемдесуге және қоштасады талпынады</i>	<i>сәлемдеспейді, қоштаспайды</i>
4-К.2	педагогтің айтқан сөзін тыңдайды, қайталап айтады:		
	<i>тыңдайды, қайталап айтады</i>	<i>тыңдайды, ішінара қайталап айтады</i>	<i>тыңдамайды, қайталап айтпайды</i>
4-К.3	қазақ тіліне тән «ә» дыбысын айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға талпынады</i>	<i>айта алмайды</i>
4-К.4	күнделікті жиі қолданылатын сөздерді (шәй, сәбіз, тәтті, балабақша, ән, топ, тәрбиеші, нан, алма) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталамайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.1	педагогпен бірге 1-ден 3-ке дейін санайды:		
	<i>педагогпен бірге санайды</i>	<i>педагогпен бірге санауға талпынады</i>	<i>санамайды</i>
4-Т.2	геометриялық фигураның қазақ тіліндегі атауын (үшбұрыш) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>білуге талпынады</i>	<i>білмейді</i>
4-Т.3	сөздік минимумда берілген түстерді (ақ, қара) педагогпен бірге атайды:		
	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге атауға тырысады</i>	<i>атамайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-Ш.1	шығармашылық іс-әрекетінде қазақ халқының тұрмыстық заттарына қызығушылық танытады:		
	<i>қызығушылық танытады</i>	<i>ішінара қызығушылық танытады</i>	<i>қызығушылық танытпайды</i>
4-Ш.2	сурет салуда, жапсыруда, мүсіндеуде, құрастыруда жиі қолданатын заттардың қазақ тілінде атауларын (қағаз, бояу, қалам, қайшы, желім, ермексаз) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қазақ тілінде педагогпен бірге қайталайды</i>	<i>қазақ тілінде педагогпен бірге ішінара қайталады</i>	<i>қайталамайды</i>
4-Ш.3	сөздік минимумда берілген түстерді (ақ, қара) педагогпен бірге атайды:		

	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге атауға талпынады</i>	<i>атамайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.1	қазақ тілінде сәлемдеседі және қоштасады (Қайырлы таң! Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз!):		
	<i>сәлемдеседі және қоштасады</i>	<i>сәлемдесуге және қоштасады талпынады</i>	<i>сәлемдеспейді, қоштаспайды</i>
4-Ә.2	күнделікті тұтынатын жемістер мен көкөністердің атауларын (алма, өрік, шие, қияр, сәбіз) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>кейбіреулерін қайталайды</i>	<i>қайталай алмайды</i>
4-Ә.3	қоршаған ортадағы заттардың қазақ тіліндегі атауларын (үстел, орындық, топ, доп, қуыршақ, кітап) педагогпен бірге айтады:		
	<i>педагогпен бірге айтады</i>	<i>педагогпен бірге айтуға тырысады</i>	<i>айта алмайды</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.1	таңертеңгі жаттығуды орындауда қазақ тілінде айтылған нұсқауларды тыңдайды және түсінеді:		
	<i>тыңдайды, түсінеді</i>	<i>тыңдайды, ішінара түсінеді</i>	<i>тыңдайды, бірақ түсінбейді</i>
5-Ф.2	педагогтің қазақ тілінде берген нұсқауларын түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.1	қазақ тілінде сәлемдеседі және қоштасады (Қайырлы таң! Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз!):		
	<i>сәлемдеседі және қоштасады</i>	<i>сәлемдесуге және қоштасуға талпынады</i>	<i>сәлемдеспейді, қоштаспайды</i>
5-К.2	қазақ тіліне тән «ә», «ө» дыбыстарын айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға талпынады</i>	<i>айта алмайды</i>
5-К.3	күнделікті жиі айтылатын сөздік минимумда берілген сөздерді (доп, үстел, алма, шие, өрік, кесе, қой-қозы, шалбар, етік) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>педагогпен бірге қайталайды</i>	<i>педагогпен бірге кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталамайды</i>
5-К.4	туыстық қатынасты білдіретін сөздерді («ана», «әке», «ата», «әже») түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>кейбіреуін түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.1	педагогпен бірге 1-ден 5-ке дейін санайды:		
	<i>педагогпен бірге санайды</i>	<i>педагогпен бірге санауға тырысады</i>	<i>педагогпен бірге санамайды</i>
5-Т.2	геометриялық фигуралардың қазақ тіліндегі атауларын (дөңгелек, ұшбұрыш) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
5-Т.3	күз айларының (қыркүйек, қазан, қараша) және жыл мезгілін (күз) қазақ тілінде атауларын біледі және атайды:		
	<i>біледі, атайды</i>	<i>біледі, кейбіреуін атайды</i>	<i>білмейді, атай алмайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.1	педагогтің айтқан сөзін тыңдайды және қайталайды:		
	<i>тыңдайды, қайталайды</i>	<i>тыңдайды, ішінара қайталайды</i>	<i>тындамайды, қайталай алмайды</i>
5-Ш.2	сурет салу, жапсыру, мүсіндеу, құрастыруда жиі қолданатын заттардың қазақ тіліндегі атауларын (қағаз, желім, ермексаз, қайшы, бояу, қалам) педагогтің		

	көмегімен айтады:		
	<i>педагогтің көмегімен айтады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға талпынады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға талпынбайды</i>
5-Ш.3	қазақ халқының музыкалық аспаптарына қызығушылық танытады:		
	<i>қызығушылық танытады</i>	<i>ішінара қызығушылық танытады</i>	<i>қызығушылық танытпайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5-Ә.1	қазақ тілінде сәлемдеседі және қоштасады (Қайырлы таң! Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз!):		
	<i>сәлемдеседі және қоштасады</i>	<i>сәлемдесуге және қоштасуға талпынады</i>	<i>сәлемдеспейді, қоштаспайды</i>
5-Ә.2	өзі туралы қазақ тілінде педагогтің көмегімен айтады:		
	<i>педагогтің көмегімен айтады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға тырысады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға тырыспайды</i>
5-Ә.3	жемістердің қазақ тілінде атауларын (алма, алмұрт, өрік, шие) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>қайталауға талпынады</i>	<i>қайталай алмайды</i>

ҚАЗАН (2024жыл)

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.3	қазақ тілінде айтылған қимылды және ұлттық ойындардың ережелерін тыңдайды және түсінеді:		
	<i>тыңдайды және түсінеді</i>	<i>тыңдайды, ішінара түсінеді</i>	<i>тындамайды, түсінбейді</i>
4-Ф.4	іс-қимылды білдіретін сөздерді (апар, бер, ал, әкел) түсінеді және іс-қимылдарды орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.5	қазақ тілінде өтініш білдіре алады (алуға бола ма?):		
	<i>білдіре алады</i>	<i>білдіруге тырысады</i>	<i>білдірмейді</i>
4-К.6	қазақ тіліне тән «ө» дыбысын айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға талпынады</i>	<i>айта алмайды</i>
4-К.7	педагогтің айтқан сөзін қайталап айтады:		
	<i>қайталап айтады</i>	<i>қайталап айтуға талпынады</i>	<i>қайталап айтпайды</i>
4-К.8	күнделікті жиі қолданылатын сөздерді (күз, ит, қой, қозы, май, өрік, сабын, су, лақ-ешкі) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталамайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.4	педагогпен бірге 4-тен 5-ке дейін санайды:		
	<i>педагогпен бірге санайды</i>	<i>педагогпен бірге санауға талпынады</i>	<i>санамайды</i>
4-Т.5	геометриялық фигураның қазақ тіліндегі атауын (дөңгелек) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>білуге талпынады</i>	<i>білмейді</i>
4-Т.6	сөздік минимумда берілген кеңістікті бағдарлау сөздерін (оң, сол) педагогпен бірге айтады:		

	<i>педагогпен бірге айтады</i>	<i>педагогпен бірге айтуға тырысады</i>	<i>айтпайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-III.4	қазақ халқының ұлттық аспабы домбыраны таниды:		
	<i>таниды</i>	<i>тануға тырысады</i>	<i>танымайды</i>
4-III.5	сөздік минимумда берілген түстерді (көк, жасыл) педагогпен бірге атайды:		
	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге атауға тырысады</i>	<i>атамайды</i>
4-III.6	құрастыруда құрылыс бөлшегінің атауын (текше) педагогпен бірге айтады:		
	<i>қазақ тілінде айтады</i>	<i>қазақ тілінде ішінара айтады</i>	<i>қазақ тілінде айтпайды:</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.4	қазақ тілінде сәлемдеседі және қоштасады (Қайырлы таң! Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз!):		
	<i>сәлемдеседі және қоштасады</i>	<i>сәлемдесуге және қоштасуға талпынады</i>	<i>сәлемдеспейді, қоштаспайды</i>
4-Ә.5	үй жануарларының атауларын (мысық, ит, қой, лақ, сиыр) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
4-Ә.6	Отан туралы шағын өлеңдер мен тақпақтарды педагогпен бірге айтады:		
	<i>педагогпен бірге айтады</i>	<i>педагогпен бірге ішінара айтады</i>	<i>айта алмайды</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.3	таңертеңгі жаттығулар барысында қазақ тілінде айтылған нұсқауларды орындайды:		
	<i>орындайды</i>	<i>ішінара орындайды</i>	<i>орындамайды</i>
5-Ф.4	іс-қимылды білдіретін сөздерді (жүр, отыр, тұр, бар) түсінеді және іс-қимылдарды орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.5	қарапайым сөз тіркестерін (2-3 сөз) дұрыс қайталайды:		
	<i>дұрыс қайталайды</i>	<i>дұрыс қайталауға тырысады</i>	<i>дұрыс қайталай алмайды</i>
5-К.6	қазақ тілінде қойылған сұрақтарды тындайды:		
	<i>тындайды</i>	<i>ішінара тындайды</i>	<i>тындамайды</i>
5-К.7	шағын ертегілер мен шығармалардың мазмұнын тындайды:		
	<i>тындайды</i>	<i>ішінара тындайды</i>	<i>тындамайды</i>
5-К.8	санамақтар мен қысқа тақпақтарды педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталай алмайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.4	педагогпен бірге 5-тен 10-ға дейін санайды:		
	<i>педагогпен бірге санайды</i>	<i>педагогпен бірге санауға тырысады</i>	<i>педагогпен бірге санамайды</i>
5-Т.5	геометриялық фигуралардың қазақ тіліндегі атауларын (шаршы, сопақша) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
5-Т.6	сөздік минимумда берілген кеңістікті бағдарлау сөздерін (оң, сол, жоғары, төмен) педагогпен бірге айтады:		

	<i>айтады</i>	<i>ішінара айтады</i>	<i>айта алмайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.4	педагогтің айтқан сөзін түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
5-Ш.5	зерттеу әрекетінде жиі қолданылатын заттардың қазақ тілінде атауларын (су, құм, тас, бояу) педагогтің көмегімен айтады:		
	<i>педагогтің көмегімен айтады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға талпынады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға тырыспайды</i>
5-Ш.6	қазақ тілінде қарапайым әуендерді тыңдайды:		
	<i>тыңдайды</i>	<i>ішінара тыңдайды</i>	<i>тындамайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5-Ә.4	қазақ тілінде сыпайы сөздерді (сіз, кешір, өтінем) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
5-Ә.5	Отан туралы шағын өлеңдер, тақпақтар, мақал-мәтелдерді педагогтің көмегімен қайталайды:		
	<i>педагогтің көмегімен қайталайды</i>	<i>педагогтің көмегімен қайталауға тырысады</i>	<i>педагогтің көмегімен қайталауға талпынбайды</i>
5-Ә.6	қазақ тілінде көкөністердің атауларын (қияр, сәбіз, қызанақ) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>педагогпен бірге қайталайды</i>	<i>педагогпен бірге қайталауға талпынады</i>	<i>педагогпен бірге қайталауға тырыспайды</i>

ҚАРАША (2024жыл)

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.3	таңертеңгі жаттығуды орындауда және мәдени-гигиеналық дағдыларды қалыптастыруда қазақ тілінде айтылған нұсқауларды түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
4-Ф.4	қазақ тілінде айтылған сергіту сәттерін орындайды:		
	<i>орындайды</i>	<i>ішінара орындайды</i>	<i>орындауға талпынбайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.5	қазақ тілінде ырзашылығын білдіреді (Рақмет!):		
	<i>білдіреді</i>	<i>білдіруге талпынады</i>	<i>білдірмейді</i>
4-К.6	қазақ тіліне тән «і» дыбысын айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>атуға талпынады</i>	<i>айта алмайды</i>
4-К.7	таным ертегілерді, әңгімелерді, өлеңдерді тыңдайды:		
	<i>тыңдайды</i>	<i>ішінара тыңдайды</i>	<i>тыңдамайды</i>
4-К.8	күнделікті жиі қолданылатын сөздерді (бауырсақ, ботқа, сорпа, ет, кітап, желім, кір, таза, сиыр-бұзау) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталамайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.4	1-ден 5-ке дейін сандарды реті бойынша біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>

4-Т.5	геометриялық фигураның қазақ тіліндегі атауын (шаршы) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>білуге талпынады</i>	<i>білмейді</i>
4-Т.6	сөздік минимумда берілген түстерді (көк, жасыл) педагогпен бірге айтады:		
	<i>педагогпен бірге айтады</i>	<i>педагогпен бірге айтуға тырысады</i>	<i>айтпайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-Ш.4	қазақ тілінде балаларға арналған әндерді тыңдайды:		
	<i>тыңдайды</i>	<i>ішінара тыңдайды</i>	<i>танымайды</i>
4-Ш.5	құрастыру кезінде өзбетінше құрылыс бөлшегінің атауын (кірпіш) айтады:		
	<i>өзбетінше айтады</i>	<i>өзбетінше айтуға тырысады</i>	<i>өзбетінше айта алмайды</i>
4-Ш.6	сөздік минимумда берілген түстерді (сары, қызыл) педагогпен бірге атайды:		
	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге ішінара атайды</i>	<i>атай алмайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.4	қазақ тілінде сыпайы сөздерді (рақмет, кешір) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
4-Ә.5	сөздік минимумда берілген киімдердің атауларын (шалбар, көйлек, жейде) педагогпен бірге атайды:		
	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге ішінара атайды</i>	<i>атай алмайды</i>
4-Ә.6	қазақ тілінде мамандықтардың атауларын (аспаз, дәрігер, сатушы, тәрбиеші) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.3	сергіту сәтінде педагогтің қазақ тілінде берген нұсқауларын орындайды:		
	<i>орындайды</i>	<i>орындауға тырысады</i>	<i>орындамайды</i>
5-Ф.4	іс-қимылды білдіретін сөздерді (секір, жүгір, қуып жет) түсінеді және іс-қимылдарды орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.5	қазақ тіліне тән «қ», «ү» дыбыстарын айтады:		
	<i>дұрыс қайталайды</i>	<i>дұрыс қайталауға тырысады</i>	<i>дұрыс қайталай алмайды</i>
5-К.6	күнделікті жиі айтылатын сөздік минимумда берілген сөздерді (қонжық, орындық, алмұрт, қарбыз, қауын, тәрелке, ешкі-лақ, көйлек, пима) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>педагогпен бірге қайталайды</i>	<i>педагогпен бірге кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталамайды</i>
5-К.7	мақал-мәтелдер мен әндерді қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>қайталауға тырысады</i>	<i>қайталамайды</i>
5-К.8	туыстық қатынасты білдіретін сөздерді («аға», «апа», «іні») түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>түсінуге талпынады</i>	<i>түсінбейді</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.4	1-ден 10-ға дейін сандарды реті бойынша біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
5-Т.5	геометриялық фигуралардың қазақ тіліндегі атауларын (тік төртбұрыш) біледі:		

	<i>біледі</i>	<i>білуге тырысады</i>	<i>білмейді</i>
5-Т.6	сөздік минимумда берілген түстерді (ақ, қара, көк) педагогпен бірге айтады:		
	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге атауға талпынады</i>	<i>педагогпен бірге атауға тырыспайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.4	педагогтің айтқан сөзін тындайды және қайталайды:		
	<i>тындайды, қайталайды</i>	<i>тындайды, ішінара қайталайды</i>	<i>тындамайды, қайтала алмайды</i>
5-Ш.5	сурет салу, жапсыру, мүсіндеу, құрастыруда жиі қолданатын заттардың қазақ тіліндегі атауларын (қағаз, желім, ермексаз, қайшы, бояу, қалам) педагогтің көмегімен айтады:		
	<i>педагогтің көмегімен айтады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға талпынады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға талпынбайды</i>
5-Ш.6	қазақ халқының музыкалық аспаптарына қызығушылық танытады:		
	<i>қызығушылық танытады</i>	<i>ішінара қызығушылық танытады</i>	<i>қызығушылық танытпайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5-Ә.4	қазақ тілінде туыстық қатынасты білдіретін сөздердің («әке», «ана», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні», «бөпе») атуларын біледі және отбасы туралы әңгімелейді:		
	<i>біледі, әңгімелейді</i>	<i>біледі, ішінара әңгімелейді</i>	<i>білмейді, әңгімелей алмайды</i>
5-Ә.5	қазақ тілінде үй жануарларының атауларын (мысық, ит, қой, лақ, қозы, сиыр, ешкі, жылқы) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>педагогтің көмегімен қайталайды</i>	<i>педагогпен бірге қайталауға талпынады</i>	<i>педагогпен бірге қайталауға тырыспайды</i>
5-Ә.6	ата-анасының мамандықтары туралы біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>

ЖЕЛТОҚСАН (2024жыл)

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.1	іс-қимылды білдіретін сөздерді (кел, секір, жүгір) түсінеді және іс-қимылдарды орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
4-Ф.2	қазақ тілінде айтылған тапсырмаларды түсінеді және орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.1	қазақ тіліне тән «ү» дыбысын айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға талпынады</i>	<i>айта алмайды</i>
4-К.2	туыстық қатынасқа байланысты сөздерді («әке», «ана», «ата», «әже») түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>түсінуге талпынады</i>	<i>түсінбейді</i>
4-К.3	бұйрық райлы етістіктерді («бар», «кел», «айт») түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінуге талпынады</i>

4-К.4	күнделікті жиі қолданылатын сөздерді (орындық, үй, үстел, есік, терезе, қыс, қар, суық, қауын, қарбыз, жылқы-құлын) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталамайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.1	қазақ тілінде 5-ке дейін реті бойынша санайды:		
	<i>сандарды реті бойынша санайды</i>	<i>сандарды реті бойынша кейде санайды</i>	<i>сандарды реті бойынша санай алмайды</i>
4-Т.2	геометриялық фигураларды (дөңгелек, үшбұрыш, шаршы) біледі және атайды:		
	<i>біледі және атайды</i>	<i>біледі және атауға талпынады</i>	<i>біледі, атауға тырыспайды</i>
4-Т.3	сөздік минимумда берілген кеңістікті бағдарлау сөздерін (жоғары, төмен) педагогпен бірге айтады:		
	<i>педагогпен бірге айтады</i>	<i>педагогпен бірге айтуға тырысады</i>	<i>айта алмайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-Ш.1	қазақ халқының ұлттық би қимылдарын педагогпен бірге орындайды:		
	<i>педагогпен бірге орындайды</i>	<i>педагогпен бірге орындауға тырысады</i>	<i>орындамайды</i>
4-Ш.2	қазақ тілінде қарапайым әндерді педагогке қосылып айтады:		
	<i>қосылып айтады</i>	<i>ішінара қосылып айтады</i>	<i>қосылып айта алмайды</i>
4-Ш.3	сурет салуда, жапсыруда, мүсіндеуде, құрастыруда жиі қолданатын заттардың қазақ тілінде атауларын (қағаз, бояу, қалам, қайшы, желім, ермексаз) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.1	қазақ тілінде туыстық қатынасты білдіретін сөздердің («әке», «ана», «ата», «әже») атауларын біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>кейбіреуін біледі</i>	<i>білмейді</i>
4-Ә.2	қазақ тілінде күнделікті жиі қолданылатын заттардың атауларын біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>білуге талпынады</i>	<i>білмейді</i>
4-Ә.3	күнделікті тұтынатын жемістер мен көкөністердің атауларын (алма, өрік, шие, қияр, сәбіз) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>кейбіреуін біледі</i>	<i>білуге талпынады</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.1	негізгі қимылдарды орындауда педагогтің қазақ тілінде берген нұсқауларын түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>кейбіреуін түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
5-Ф.2	іс-қимылды білдіретін сөздерді (ойна, тығыл, қаш, қу) түсінеді және іс-қимылдарды орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.1	қазақ тіліне тән «ү», «і» дыбыстарын айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға талпынады</i>	<i>айта алмайды</i>
5-К.2	қазақ тілінде қойылған сұрақтарды түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
5-К.3	шағын ертегілер мен шығармалардың мазмұнын түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>

5-К.4	күнделікті жиі айтылатын сөздік минимумда берілген сөздерді (есік, терезе, қияр, қызанақ, қызылша, қуыршақ, қасық, сиыр-бұзау, жейде) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталай алмайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.1	қазақ тілінде тәулік бөліктерінің атауларын («кеше», «бүгін», «ертең») педагогтің көмегімен айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>ішінара айтады</i>	<i>айта алмайды</i>
5-Т.2	сөздік минимумда берілген түстерді (жасыл, сары, қызыл) педагогпен бірге атайды:		
	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге атауға талпынады</i>	<i>педагогпен бірге атамайды</i>
5-Т.3	қазақ тілінде қыс айларының (желтоқсан, қантар, ақпан) және жыл мезгілінің (қыс) атауларын біледі және атайды:		
	<i>біледі, атайды</i>	<i>ішінара біледі, кейбіреуін атайды</i>	<i>білмейді, атай алмайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.1	қазақ халқының музыкалық аспаптарының қазақ тілінде атауларын педагогтің көмегімен атайды:		
	<i>педагогтің көмегімен атайды</i>	<i>педагогтің көмегімен атауға тырысады</i>	<i>педагогтің көмегімен атауға талпынбайды</i>
5-Ш.2	сөздік минимумда берілген түстерді (жасыл, сары, қызыл) педагогтің көмегімен атайды:		
	<i>педагогтің көмегімен айтады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға талпынады</i>	<i>педагогтің көмегімен айтуға талпынбайды</i>
5-Ш.3	қазақ тілінде қарапайым әндердің сөздерін педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>педагогпен бірге қайталайды</i>	<i>педагогпен бірге қайталауға талпынады</i>	<i>педагогпен бірге қайталамайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5-Ә.1	қазақ тілінде өзі және өзінің отбасы туралы айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға тырысады</i>	<i>айта алмайды</i>
5-Ә.2	қазақ тілінде жемістердің атауларын (алма, алмұрт, өрік, шие) атайды:		
	<i>атайды</i>	<i>ішінара атайды</i>	<i>атай алмайды</i>
5-Ә.3	Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана туралы шағын өлеңдер мен такпақтарды педагогтің көмегімен қайталайды:		
	<i>педагогтің көмегімен қайталайды</i>	<i>педагогтің көмегімен қайталауға тырысады</i>	<i>педагогтің көмегімен қайталауға талпынбайды</i>

ҚАҢТАР (2025жыл)

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.1	іс-қимылды білдіретін сөздерді (қуып жет, каш, қу, ұста) түсінеді және іс-қимылдарды орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>

4-Ф.2	таңертеңгі жаттығуды орындауда және мәдени-гигиеналық дағдыларды қалыптастыруда қазақ тілінде айтылған нұсқауларды орындайды:		
	<i>орындайды</i>	<i>орындауға тырысады</i>	<i>орындамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.1	туыстық қатынасқа байланысты сөздерді («аға», «апа», «іні», «бөпе») түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
4-К.2	бұйрық райлы етістіктерді («бар», «кел», «айт») педагогтің көмегімен қолданады:		
	<i>педагогтің көмегімен қолданады</i>	<i>педагогтің көмегімен қолдануға талпынады</i>	<i>қолданбайды</i>
4-К.3	зат есімдерді жекеше түрде қолданады:		
	<i>қолданады</i>	<i>ішінара қолданады</i>	<i>қолдануға талпынады</i>
4-К.4	санамақтарды, қысқа такпақтар мен шағын өлеңдерді педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>ішінара қайталайды</i>	<i>қайталауға тырысады</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.1	қысқа санамақтарды педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>қайталауға тырысады</i>	<i>қайталамайды</i>
4-Т.2	«қанша?» сұрағын түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>түсінуге талпынады</i>	<i>түсінбейді</i>
4-Т.3	сөздік минимумда берілген түстерді (сары, қызыл) педагогпен бірге атайды:		
	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге атауға тырысады</i>	<i>атамайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-Ш.1	қазақ халқының ұлттық аспабы домбыраны атайды:		
	<i>атайды</i>	<i>атауға тырысады</i>	<i>атай алмайды</i>
4-Ш.2	сөздік минимумда берілген түстерді (ақ, қара, көк, жасыл, сары, қызыл) қазақ тілінде атай алады:		
	<i>қазақ тілінде атай алады</i>	<i>қазақ тілінде ішінара атайды</i>	<i>қазақ тілінде атай алмайды:</i>
4-Ш.3	құрастыруда құрылыс бөлшектерін (кірпіш, текше) өзбетінше айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға талпынады</i>	<i>айта алмайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.1	қазақ тілінде туыстық қатынасты білдіретін сөздердің («әже», «аға», «апа», «іні», «бөпе») атуларын біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>кейбіреуін біледі</i>	<i>білмейді</i>
4-Ә.2	Мемлекеттік рәміздерді (ту, елтаңба, әнұран) біледі және атайды:		
	<i>біледі, атайды</i>	<i>біледі, атауға тырысады</i>	<i>білмейді, атай алмайды</i>
4-Ә.3	сөздік минимумда берілген киімдердің атауларын (кеудеше, жемпір, тон, етік) педагогпен бірге атайды:		
	<i>педагогпен бірге атайды</i>	<i>педагогпен бірге атауға тырысады</i>	<i>атай алмайды</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.1	негізгі қимылдарды педагогтің қазақ тілінде берген нұсқаулары бойынша орындайды:		
	<i>орындайды</i>	<i>кейбіреуін орындайды</i>	<i>орындамайды</i>

5-Ф.2	іс-қимылды білдіретін сөздерді (ұста, сапқа тұр) түсінеді және іс-қимылдарды орындайды:		
	<i>түсінеді, орындайды</i>	<i>түсінеді, ішінара орындайды</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.1	қазақ тіліне тән «ғ» дыбысын айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға талпынады</i>	<i>айта алмайды</i>
5-К.2	қазақ тілінде өтінішін, ырзашылығын білдіреді:		
	<i>білдіреді</i>	<i>ішінара білдіреді</i>	<i>білдірмейді</i>
5-К.3	күнделікті жиі айтылатын сөздік минимумда берілген сөздерді (балабақша, үй, картоп, пияз, сәбіз, шелек, күрек, пышақ, шәйнек, жылқы-құлын, кеудеше, малақай) педагогпен бірге қайталайды:		
	<i>қайталайды</i>	<i>кейбіреуін қайталайды</i>	<i>қайталай алмайды</i>
5-К.4	туыстық қатынасты білдіретін сөздерді («ана», «әке», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні») күнделікті қолданады:		
	<i>күнделікті қолданады</i>	<i>күнделікті қолдануға тырысады</i>	<i>күнделікті қолданбайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.1	қысқа санамақтарды тыңдайды:		
	<i>тыңдайды</i>	<i>ішінара тыңдайды</i>	<i>тыңдамайды</i>
5-Т.2	«қанша?», «қайда?» сұрақтарын түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
5-Т.3	ойындар барысында қазақ тілінде айтылған кейбір сөздерді тыңдайды және түсінеді:		
	<i>тыңдайды және түсінеді</i>	<i>тыңдайды және ішінара түсінеді</i>	<i>тыңдайды, бірақ түсінбейді</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.1	қазақ халқының музыкалық аспаптарының қазақ тілінде атуларын біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
5-Ш.2	сөздік минимумда берілген түстердің қазақ тіліндегі атауларын (ақ, қара, көк, жасыл, сары, қызыл) біледі:		
	<i>біледі</i>	<i>ішінара біледі</i>	<i>білмейді</i>
5-Ш.3	сурет салу, жапсыру, мүсіндеу, құрастыруда жиі қолданатын заттардың қазақ тіліндегі атауларын (қағаз, желім, ермексаз, қайшы, бояу, қалам) айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға тырысады</i>	<i>айта алмайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5-Ә.1	түрлі әрекеттерде қазақ тілінде сәлемдесуді (Қайырлы таң! Сәлеметсіз бе! Сау болыңыз!), сыпайы сөздерді (сіз, кешір, өтінем) қолданады:		
	<i>түрлі әрекеттерде қолданады</i>	<i>түрлі әрекеттерде қолдануға талпынады</i>	<i>түрлі әрекеттерде қолдана алмайды</i>
5-Ә.2	қазақ тілінде туыстық қатынасты білдіретін сөздердің атуларын («әке», «ана», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні», «бөпе») түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінбейді</i>
5-Ә.3	қазақ тілінде көкөністердің атауларын (қияр, сәбіз, қызанақ) айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>ішінара айтады</i>	<i>айта алмайды</i>

АҚПАН

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.11	режимдік сәттерде, серуенде, сергіту сәтінде берілген нұсқауларды өзбетінше орындайды:		
	<i>өзбетінше орындайды</i>	<i>кейбіреуін өзбетінше орындауға тырысады</i>	<i>түсінбейді, орындамайды</i>
4-Ф.12	қимылды ойындарды өзбетінше ойнайды, қазақ тілінде эмоциясын білдіреді:		
	<i>өзбетінше ойнайды, эмоциясын білдіреді</i>	<i>өзбетінше ойнайды, ішінара эмоциясын білдіреді</i>	<i>өзбетінше ойнайды, эмоциясын білдіре алмайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.21	қазақ тіліне тән «ә», «ө», «і», «ү», «ұ», «қ» дыбыстарын дұрыс айтады және осы дыбыстармен сөздерді тауып айтады:		
	<i>дыбыстарды дұрыс айтады және сөздерді тауып айтады</i>	<i>кейбір дыбыстарды дұрыс айтады, сөздерді тауып айтуға талпынады</i>	<i>дыбыстарды дұрыс айтуға, сөздерді тауып айтуға талпынбайды</i>
4-К.22	туыстық қатынасқа байланысты сөздерді («әке», «ана», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні», «бөпе») ажыратады және қолданады:		
	<i>ажыратады, қолданады</i>	<i>ажыратады, ішінара қолданады</i>	<i>ажырата алмайды, қолданбайды</i>
4-К.23	зат есімдерді жекеше және көпше түрде қолданады:		
	<i>қолданады</i>	<i>қолдануға талпынады</i>	<i>қолданбайды</i>
4-К.24	таныс кітаптарда бейнеленген суреттер бойынша 2-3 сөз тіркесімен әңгімелейді:		
	<i>әңгімелейді</i>	<i>әңгімелеуге талпынады</i>	<i>әңгімелей алмайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.16	«барлығы қанша?», «нешінші?» сұрақтарын ажыратады және жауап береді:		
	<i>ажыратады және жауап береді</i>	<i>ажыратады, ішінара жауап береді</i>	<i>ажырата алмайды, жауап беруге тырыспайды</i>
4-Т.17	ұзындығы, ені, және биіктігі бойынша заттарды салыстырады, салыстыру нәтижелерін айтады:		
	<i>салыстырады, айтады</i>	<i>салыстырады, ішінара айтады</i>	<i>салыстырады, айта алмайды</i>
4-Т.18	геометриялық фигуралардың атауларын ажыратады:		
	<i>ажыратады</i>	<i>кейбіреуін ажыратады</i>	<i>ажыратуға талпынбайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-Ш.16	таныс әндерді өзбетінше айтады:		
	<i>өзбетінше айтады</i>	<i>кейбір сөздерін айтады</i>	<i>айта алмайды</i>
4-Ш.17	сурет салуда, жапсыруда, мүсіндеуде, құрастыруда жиі қолданатын заттарды ажыратады және атауларын біледі:		
	<i>ажыратады, біледі</i>	<i>ішінара ажыратады, біледі</i>	<i>ажырата алмайды, білмейді</i>
4-Ш.18	қазақ халқының ұлттық аспаптарының атауларын ажыратады және олармен өзбетінше ойнайды:		

	<i>ажыратады, өзбетінше ойнайды</i>	<i>ажыратады, кейбіреуімен ойнайды</i>	<i>ажырата алмайды, ойнамайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.16	күнделікті жиі қолданылатын жемістер мен көкөністерді, тұрмыстық заттарды ажыратады және олардың атауларын дұрыс айтады:		
	<i>ажыратады және дұрыс атайды</i>	<i>кейбіреуін ажыратады, дұрыс атауға талпынады</i>	<i>ажыратуға, атауға талпынбайды</i>
4-Ә.17	Мемлекеттік рәміздерді (ту, елтаңба, әнұран) біледі және олар туралы шағын тақпақтарды жатқа айтады:		
	<i>біледі және жатқа айтады</i>	<i>біледі, жатқа айтуға талпынады</i>	<i>біледі, жатқа айта алмайды</i>
4-Ә.18	мамандықтардың атауларын (аспаз, дәрігер, сатушы, тәрбиеші) атайды және оларды ойын барысында қолданады:		
	<i>атайды және қолданады</i>	<i>атайды, кейбіреуін қолданады</i>	<i>атауға, қолдануға талпынбайды</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.11	сергіту сәтінде, серуенде, режимдік сәттерде, таңертеңгі жаттығулар барысында берілген нұсқауларды өзбетінше орындайды:		
	<i>өзбетінше орындайды</i>	<i>кейбіреуін орындайды</i>	<i>орындамайды</i>
5-Ф.12	іс-қимылды білдіретін сөздерді ажыратады және өзбетінше қолданады:		
	<i>ажыратады, өзбетінше қолданады</i>	<i>ажыратады, кейбіреуін қолданады</i>	<i>ажырата алмайды, өзбетінше қолдануға талпынбайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.21	қазақ тіліне тән ә, ө, қ, ү, ұ, і, ғ дыбыстарын және осы дыбыстардан тұратын сөздерді айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>ішінара айтады</i>	<i>айта алмайды</i>
5-К.22	туыстық қатынасты білдіретін сөздермен («ана», «әке», «ата», «әже», «аға», «апа», «іні») сөйлемдер құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>құрастыруға тырысады</i>	<i>құрастыра алмайды</i>
5-К.23	зат есімдер мен етістіктерді байланыстырып жай сөйлем құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>ішінара құрастырады</i>	<i>құрастыруға тырыспайды</i>
5-К.24	отбасындағы қызықты оқиғалар туралы әңгімелейді:		
	<i>әңгімелейді</i>	<i>әңгімелеуге талпынады</i>	<i>әңгімелей алмайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.16	«қанша?», «қайда?», «қандай?» сұрақтарын ажыратады және жауап береді:		
	<i>ажыратады және жауап береді</i>	<i>ішінара ажыратады, жауап беруге талпынады</i>	<i>ажыратпайды, жауап бере алмайды</i>
5-Т.17	заттарды кеңістікте орналастырады және айтып береді:		
	<i>орналастырады, айтып береді</i>	<i>орналастырады, ішінара айтып береді</i>	<i>орналастыруға, айтып беруге тырыспайды</i>
5-Т.18	10-ға дейін тура және кері санайды:		
	<i>санайды</i>	<i>санауға талпынады</i>	<i>санай алмайды</i>

Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.16	зерттеу әрекеті барысында қолданатын заттарды ажыратады және атайды:		
	<i>ажыратады, атайды</i>	<i>кейбіреуін ажыратады, атауға тырысады</i>	<i>ажыратпайды, атай алмайды</i>
5-Ш.17	таныс әндерді жеке және топпен орындайды:		
	<i>жеке және топпен орындайды</i>	<i>жеке орындайды, топпен орындауға тырысады</i>	<i>жеке орындай алмайды, топпен орындауға талпынады</i>
5-Ш. 18	ұжымдық жұмыс барысында нұсқауларды орындайды және ортақ жұмыстың нәтижесін айтып береді:		
	<i>орындайды және айтып береді</i>	<i>орындайды және айтып беруге талпынады</i>	<i>орындайды, айтып бере алмайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5 - Ә.16	өзі және өзінің отбасы туралы өзбетінше әңгімелеп береді:		
	<i>өзбетінше әңгімелеп береді</i>	<i>әңгімелеп беруге талпынады</i>	<i>өзбетінше әңгімелей алмайды</i>
5 - Ә.17	«дұрыс», «дұрыс емес» сөздерінің мағынасын түсінеді және қолданады:		
	<i>түсінеді, қолданады</i>	<i>түсінеді, қолдануға тырысады</i>	<i>түсінуге, қолдануға талпынбайды</i>
5 - Ә.18	төрт түлік туралы өзбетінше айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>өзбетінше айтуға талпынады</i>	<i>айтуға тырыспайды</i>

НАУРЫЗ

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.1	іс-қимылды білдіретін сөздерді ажыратады және өзбетінше қолданады:		
	<i>ажыратады, өзбетінше қолданады</i>	<i>ажыратады, кейбіреуін қолданады</i>	<i>ажырата алмайды, қолданбайды</i>
4-Ф.2	адамның дене және сезім мүшелерін біледі және айтады:		
	<i>біледі, айтады</i>	<i>ішінара біледі, айтуға тырысады</i>	<i>білмейді, айтып бере алмайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.3	қазақ тіліне тән «ә», «ө», «і», «ү», «ұ», «қ» дыбыстарынан тұратын сөздер құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>құрастыруға талпынады</i>	<i>құрастыра алмайды</i>
4-К.4	туыстық қатынасқа байланысты сөздермен сөйлем құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>кейбір сөздермен құрастырады</i>	<i>құрастыра алмайды</i>
4-К.5	ойыншықтар мен заттарды 4 -5 сөз тіркесімен сипаттайды:		
	<i>сипаттайды</i>	<i>ішінара сипаттайды</i>	<i>сипаттауға талпынбайды</i>
4-К.6	санамақтарды, қысқа тақпақтарды жатқа айтады:		

	<i>жатқа айтады</i>	<i>кейбіреуін жатқа айтады</i>	<i>жатқа айта алмайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.7	санамақтарды жатқа айтады:		
	<i>жатқа айтады</i>	<i>бірнешеуін жатқа айтады</i>	<i>жатқа айта алмайды</i>
4-Т.8	түстерді (ақ, қара, көк, жасыл, сары, қызыл, қоңыр) ажыратады және түрлі әрекеттерде қолданады:		
	<i>ажыратады және қолданады</i>	<i>ажыратады, ішінара қолданады</i>	<i>ажыратпайды қолдануға тырыспайды</i>
4-Т.9	кеңістікті бағдарлауға қатысты сөздерге сәйкес (оң, сол, жоғары, төмен, үстінде, астында, қасында, артында, жанында, ортасында) әрекеттерді орындайды:		
	<i>орындайды</i>	<i>кейбіреуін орындайды</i>	<i>орындамайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-Ш.10	құрылыс бөлшектерін ажыратады және атайды:		
	<i>ажыратады, атайды</i>	<i>кейбіреуін ажыратады, атайды</i>	<i>ажыратпайды, атай алмайды</i>
4-Ш.11	тыңдалған музыкадан алған әсерлерімен бөліседі:		
	<i>бөліседі</i>	<i>бөлісуге талпынады</i>	<i>бөлісе алмайды</i>
4-Ш.12	қазақ халқының тұрмыстық заттарын ажыратады және оларды түрлі әрекетте қолданады:		
	<i>ажыратады, қолданады</i>	<i>ажыратады, қолдануға тырысады</i>	<i>ажыратпайды, қолданбайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.13	қазақ халқының ұлттық киімдері мен әшекейлерін ажыратады және олардың атауларын дұрыс атайды:		
	<i>ажыратады, дұрыс атайды</i>	<i>ажыратады, дұрыс атауға талпынады</i>	<i>кейбіреуін ажыратады, дұрыс атай алмайды</i>
4-Ә.14	өзі және өзінің отбасы туралы әңгімелеп береді:		
	<i>әңгімелеп береді</i>	<i>әңгімелеп беруге талпынады</i>	<i>әңгімелей алмайды</i>
4-Ә.15	өсімдіктер мен жануарларға күтім жасауды біледі және ол туралы айтып береді:		
	<i>біледі және айтып береді</i>	<i>біледі, ішінара айтып беруге талпынады</i>	<i>білмейді, айтып бере алмайды</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.1	іс-қимылды білдіретін сөздерді түрлі әрекеттерде өзбетінше қолданады:		
	<i>өзбетінше қолданады</i>	<i>кейбіреуін қолданады</i>	<i>қолданбайды</i>
5-Ф.2	қауіпсіздік ережелерін түсінеді және сақтайды:		
	<i>түсінеді және сақтайды</i>	<i>түсінеді және сақтауға тырысады</i>	<i>түсінбейді, сақтамайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.3	қазақ тіліне тән дыбыстары бар сөздерден жай сөйлем құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>құрастыруға талпынады</i>	<i>құрастыра алмайды</i>

5-К.4	зат есімдерді сын есімдермен және сан есімдермен байланыстырып сөйлем құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>ішінара құрастырады</i>	<i>құрастыруға тырыспайды</i>
5-К.5	ойыншықтарды, тұрмыстық заттарды, көкөністер мен жемістерді, төрт түлікті сипаттайды:		
	<i>сипаттайды</i>	<i>кейбіреуін сипаттауға тырысады</i>	<i>сипаттай алмайды</i>
5-К.6	қазақ тілінде қойылған сұрақтарды түсінеді және жауап береді:		
	<i>түсінеді және жауап береді</i>	<i>түсінеді, кейбіреуіне жауап береді</i>	<i>түсінуге, жауап беруге талпынбайды</i>
5-К.7	ересектермен және құрдастарымен қазақ тілінде еркін сөйлеседі:		
	<i>еркін сөйлеседі</i>	<i>еркін сөйлесуге тырысады</i>	<i>еркін сөйлесе алмайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.8	10 көлеміндегі сандарды салыстырады және айтып береді:		
	<i>салыстырады, айтып береді</i>	<i>салыстырады, айтып беруге тырысады</i>	<i>салыстырмайды, айтып бере алмайды</i>
5-Т.9	санамақтарды жатқа айтады:		
	<i>жатқа айтады</i>	<i>бірнешеуін жатқа айтады</i>	<i>жатқа айтуға талпынбайды</i>
5-Т.10	апта күндерін, тәулік бөліктерін, жыл мезгілдерін ажыратады және ретімен атайды:		
	<i>ажыратады, ретімен атайды</i>	<i>кейбіреуін ажыратады және ретімен атайды</i>	<i>ажыратады, ретімен атай алмайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.11	қазақ ою-өрнектерінің түрлерін біледі және атайды:		
	<i>біледі, атайды</i>	<i>кейбіреуін біледі, атауға талпынады</i>	<i>білмейді, атауға талпынбайды</i>
5-Ш.12	қазақ халқының музыкалық аспаптарының атауларын өзбетінше атайды және қолданады:		
	<i>атайды, қолданады</i>	<i>атауға тырысады, қолданады</i>	<i>атай алмайды, қолдануға тырысады</i>
5-Ш.13	ертегілер мен әңгімелердің мазмұны бойынша сюжеттік композицияларды құрастырады және әңгімелеп береді:		
	<i>құрастырады және әңгімелеп береді</i>	<i>құрастырады, әңгімелеуге талпынады</i>	<i>құрастырады, әңгімелей алмайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5 - Ә.14	ата-анасының, жақындарының мамандықтары туралы әңгімелейді:		
	<i>әңгімелейді</i>	<i>әңгімелеуге талпынады</i>	<i>әңгімелей алмайды</i>
5 - Ә.15	Қазақстан аумағында мекендейтін жануарларды ажыратады және атайды:		
	<i>ажыратады және атайды</i>	<i>ажыратады, атауға талпынады</i>	<i>ажыратуға, атауға тырыспайды</i>

5 - Ә.16	Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана туралы және Отан туралы шағын тақпақтар, мақал-мәтелдерді жатқа айтады:		
	<i>жатқа айтады</i>	<i>кейбіреуін жатқа айтады</i>	<i>жатқа айтуға тырыспайды</i>

СӘУІР

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.1	қауіпсіздік ережелерін түсінеді және сақтайды:		
	<i>түсінеді және сақтайды</i>	<i>түсінеді, сақтауға тырысады</i>	<i>түсінбейді, сақтамайды</i>
4-Ф.2	адамның дене және сезім мүшелерінің маңызын біледі және айтады:		
	<i>біледі, айтады</i>	<i>біледі, айтуға тырысады</i>	<i>білмейді, айтып бере алмайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.3	таным сөздерден сөйлемдер құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>құрастыруға талпынады</i>	<i>құрастыра алмайды</i>
4-К.4	күнделікті жиі қолданылатын тұрмыстық заттардың, жемістер мен көкөністердің, жануарлардың, төрт түліктің атауларын ажыратады және оларды түрлі әрекеттерде қолданады:		
	<i>ажыратады, қолданады</i>	<i>ажыратады, қолдануға тырысады</i>	<i>ажыратпайды, қолданбайды</i>
4-К.5	таным ертегілердің, әңгімелердің мазмұнын қайталап айтады:		
	<i>қайталап айтады</i>	<i>кейбіреуінің мазмұнын қайталап айтады</i>	<i>қайталап айта алмайды</i>
4-К.6	зат есімдерді сын есімдермен және сан есімдермен байланыстырып айтады:		
	<i>байланыстырып айтады</i>	<i>ішінара байланыстырып айтады</i>	<i>байланыстырып айтуға талпынбайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.7	5 көлеміндегі сандарды салыстырады және салыстыру нәтижелерін айтып береді:		
	<i>салыстырады, айтып береді</i>	<i>салыстырады, айтып беруге тырысады</i>	<i>салыстырады, айтып бере алмайды</i>
4-Т.8	геометриялық денелерді ажыратады және атайды:		
	<i>ажыратады және атайды</i>	<i>ажыратады, ішінара атайды</i>	<i>ажыратады, атай алмайды</i>
4-Т.9	«бүгін», «кеше», «ертең» ұғымдарын ажыратады:		
	<i>ажыратады</i>	<i>ажыратуға талпынады</i>	<i>ажырата алмайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-Ш.10	бейнелейтін заттарды қолмен ұстап зерттейді және олар туралы айтып береді:		
	<i>зерттейді, айтып береді</i>	<i>зерттейді, айтып беруге тырысады</i>	<i>зерттейді, айтып бере алмайды</i>
4-Ш.11	мазмұны бойынша таным әндерді сахналайды:		

	<i>сахналайды</i>	<i>ішінара сахналайды</i>	<i>сахналауға талпынбайды</i>
4-Ш.12	қазақтың ұлттық би қимылдарын өзбетінше орындайды:		
	<i>өзбетінше орындайды</i>	<i>өзбетінше орындауға тырысады</i>	<i>өзбетінше орындай алмайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.13	ауа-райындағы және табиғаттағы маусымдық өзгерістерді атайды:		
	<i>атайды</i>	<i>атауға тырысады</i>	<i>атамайды</i>
4-Ә.14	көлік түрлерін ажыратады және оларды ойындарда қолданады:		
	<i>ажыратады және қолданады</i>	<i>ішінара ажыратады, қолданады</i>	<i>ажыратуға,, қолдануға тырыспайды</i>
4-Ә.15	Қазақстан Республикасының бас қаласы – Астана туралы және Отан туралы тақпақтарды жатқа айтады:		
	<i>жатқа айтады</i>	<i>жатқа айтуға тырысады</i>	<i>жатқа айта алмайды</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.1	қимылды ойындарды өзбетінше ойнайды, қазақ тілінде эмоциясын білдіреді:		
	<i>өзбетінше ойнайды, эмоциясын білдіреді</i>	<i>өзбетінше ойнайды, ішінара эмоциясын білдіреді</i>	<i>өзбетінше ойнайды, эмоциясын білдіре алмайды</i>
5-Ф.2	дұрыс тамақтану, ұйқының денсаулыққа пайдасын біледі және айтады:		
	<i>біледі және айтады</i>	<i>біледі және айтуға тырысады</i>	<i>білмейді, айта алмайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.3	суреттердің мазмұны бойынша шағын әңгіме құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>құрастыруға талпынады</i>	<i>құрастыра алмайды</i>
5-К.4	таныс ертегілерді, қарапайым көріністерді сахналауға қатысады:		
	<i>қатысады</i>	<i>ішінара қатысады</i>	<i>қатыспайды</i>
5-К.5	тақпақтарды, мақал-мәтелдерді жатқа айтады:		
	<i>жатқа айтады</i>	<i>бірнешеуін жатқа айтады</i>	<i>жатқа айта алмайды</i>
5-К.6	айтылған сөздің мағынасын түсінеді:		
	<i>түсінеді</i>	<i>ішінара түсінеді</i>	<i>түсінуге талпынбайды</i>
5-К.7	ойыншықтар мен заттарды 2-3 сөз тіркесімен сипаттайды:		
	<i>сипаттайды</i>	<i>сипаттауға талпынады</i>	<i>сипаттай алмайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.8	заттарды әртүрлі белгілері бойынша салыстырады және салыстыру нәтижелерін айтып береді:		
	<i>салыстырады, айтып береді</i>	<i>салыстырады, айтып беруге тырысады</i>	<i>салыстырады, айтып бере алмайды</i>
5-Т.9	белгілі бір заттың өзіне немесе басқа затқа қатысты орнын анықтайды және айтады:		
	<i>анықтайды және айтады</i>	<i>анықтайды, ішінара айтады</i>	<i>анықтауға, айтуға тырыспайды</i>

5-Т.10	қоршаған ортадан геометриялық фигураларға ұқсас заттарды тауып, оларды сипаттайды:		
	<i>заттарды табады, сипаттайды</i>	<i>заттарды табады, сипаттауға тырысады</i>	<i>заттарды табады, сипаттай алмайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.11	қазақ халқының тұрмыстық заттарын ажыратады және оларды өзбетінше қолданады:		
	<i>ажыратады, қолданады</i>	<i>ажыратады, қолдануға тырысады</i>	<i>ажыратпайды, қолданбайды</i>
5-Ш.12	өзінің құрастырған құрылысы туралы айтып береді:		
	<i>айтып береді</i>	<i>ішінара айтып береді</i>	<i>айтып беруге талпынбайды</i>
5-Ш.13	балалар музыкалық аспаптарында қарапайым, таным әуендерді ойнайды:		
	<i>ойнайды</i>	<i>ойнауға талпынады</i>	<i>ойнай алмайды</i>
Әлеуметтік - эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5 - Ә.14	өсімдіктерге күтім жасауды біледі және ол туралы айтады:		
	<i>біледі және айтады</i>	<i>біледі, айтуға тырысады</i>	<i>біледі, айтуға талпынбайды</i>
5 - Ә.15	жыл құстары мен қыстайтын құстарды ажыратады және атайды:		
	<i>ажыратады және атайды</i>	<i>ажыратады, кейбіреуін атайды</i>	<i>ажыратады, атай алмайды</i>
5 - Ә.16	«жақсы», «жаман», «болады», «болмайды» сөздерінің мағынасын түсінеді және қолданады:		
	<i>түсінеді және қолданады</i>	<i>түсінеді, қолдануға тырысады</i>	<i>түсінбейді, қолданбайды</i>

МАМЫР

Ересек топ (4 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
4-Ф.1	іс-қимылды білдіретін сөздерді түрлі әрекеттерде өзбетінше қолданады:		
	<i>өзбетінше қолданады</i>	<i>кейбіреуін қолданады</i>	<i>қолданбайды</i>
4-Ф.2	тамақтану мен ұйқының денсаулыққа пайдасын біледі және айтады:		
	<i>біледі, айтады</i>	<i>ішінара біледі, айтуға тырысады</i>	<i>білмейді, айтып бере алмайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
4-К.1	сөйлегенде зат есімдерді, сын есімдер мен сан есімдерді, етістіктерді қолданады:		
	<i>қолданады</i>	<i>қолдануға талпынады</i>	<i>қолдана алмайды</i>
4-К.2	кітаптағы суреттерді өзбетінше қарап, шағын әңгіме құрастырады:		
	<i>өзбетінше қарайды және құрастырады</i>	<i>өзбетінше қарайды, ішінара құрастырады</i>	<i>өзбетінше қарайды, құрастыра алмайды</i>
4-К.3	қарапайым сұрақтарға жауап береді:		
	<i>жауап береді</i>	<i>ішінара жауап береді</i>	<i>жауап бермейді</i>
4-К.4	ұжымдық әңгімеге қатысады, өзінің ойын айтады:		

	<i>қатысады, айтады</i>	<i>қатысады, ойын айтуға талпынады</i>	<i>қатысады, ойын айта алмайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
4-Т.1	«қанша болды?», «қаншасы қалды?» сұрақтарын ажыратады және жауап береді:		
	<i>ажыратады және жауап береді</i>	<i>ажыратады, ішінара жауап береді</i>	<i>ажырата алмайды, жауап беруге тырыспайды</i>
4-Т.2	заттарды өсу және кему ретімен орналастырады және нәтижесін айтады:		
	<i>орналастырады және айтады</i>	<i>орналастырады, ішінара айтады</i>	<i>орналастыруға және айтуға талпынбайды</i>
4-Т.3	геометриялық фигураларды көру және сипап сезу арқылы зерттейді және айтып береді:		
	<i>зерттейді және айтып береді</i>	<i>зерттейді және айтып беруге талпынады</i>	<i>зерттейді, әңгімелеп бере алмайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
4-Ш.1	салған суреттері, мүсіндеген бұйымдары туралы айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>ішінара айтады</i>	<i>айтуға талпынбайды</i>
4-Ш.2	ұжымдық жұмыс барысында берілген нұсқауларды орындайды және ортақ жұмыстың нәтижесін айтып береді:		
	<i>орындайды және айтып береді</i>	<i>орындайды, айтып беруге талпынады</i>	<i>орындайды, айтып бере алмайды</i>
4-Ш.3	қазақ ою-өрнектерінің түрлерін біледі және атайды:		
	<i>біледі, атайды</i>	<i>кейбіреуін біледі, атауға талпынады</i>	<i>білмейді, атауға талпынбайды</i>
Әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
4-Ә.1	ата-анасының мамандықтары туралы әңгімелейді:		
	<i>әңгімелейді</i>	<i>әңгімелеуге талпынады</i>	<i>әңгімелей алмайды</i>
4-Ә.2	құстардың атауларын біледі және оларды атайды:		
	<i>біледі және атайды</i>	<i>біледі, ішінара атайды</i>	<i>білмейді, атауға талпынбайды</i>
4-Ә.3	төрт түлік және оның төлдері туралы айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға тырысады</i>	<i>айта алмайды</i>
Мектепалды топ (5 жастағы балалар)			
Физикалық қасиеттерді дамыту			
5-Ф.1	қимылды ойындардың ережелеріне сәйкес әрекеттерді орындайды:		
	<i>орындайды</i>	<i>орындауға талпынады</i>	<i>орындамайды</i>
5-Ф.2	өзінің көңіл-күйін сипаттайды:		
	<i>сипаттайды</i>	<i>ішінара сипаттайды</i>	<i>сипаттай алмайды</i>
Коммуникативтік дағдыларды дамыту			
5-К.1	сюжеттік суреттер бойынша шағын әңгіме құрастырады:		
	<i>құрастырады</i>	<i>құрастыруға талпынады</i>	<i>құрастыра алмайды</i>
5-К.2	құрдастарына сұрақтар қояды және өзіне қойылған сұрақтарға жауап береді:		

	<i>сұрақтар қояды және жауап береді</i>	<i>сұрақтар қояды, жауап беруге тырысады</i>	<i>сұрақтар қоя алмайды және сұрақтарға жауап бере алмайды</i>
5-К.3	таныс ертегілердің, әңгімелердің мазмұнын айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>кейбіреуінің мазмұнын айтады</i>	<i>айтуға талпынбайды</i>
5-К.4	өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар, тақпақтарды жатқа айтады:		
	<i>жатқа айтады</i>	<i>бірнешеуін жатқа айтады</i>	<i>жатқа айта алмайды</i>
5-К.5	еркін ойындарда таныс кейіпкерлердің рөлін сомдайды:		
	<i>сомдайды</i>	<i>ішінара сомдайды</i>	<i>сомдауға талпынбайды</i>
Танымдық және зияткерлік дағдыларды дамыту			
5-Т.1	жиынды сапасы бойынша әртүрлі элементтерден құрады және айтып береді:		
	<i>құрады, айтып береді</i>	<i>құрады, айтып беруге тырысады</i>	<i>құрады, айтып бере алмайды</i>
5-Т.2	кеңістікті бағдарлауға қатысты сөздерге сәйкес (оң, сол, жоғары, төмен, үстінде, астында, қасында, артында, жанында, ортасында) әрекеттерді орындайды:		
	<i>орындайды</i>	<i>кейбіреуін орындайды</i>	<i>орындамайды</i>
5-Т.3	шартты өлшемнің көмегімен заттардың ұзындығын, енін, биіктігін өлшейді және айтады:		
	<i>өлшейді және айтады</i>	<i>өлшейді, айтуға талпынады</i>	<i>өлшейді, айтуға тырыспайды</i>
Балалардың шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту			
5-Ш.1	өзі зерттеген заттарды сипаттайды:		
	<i>сипаттайды</i>	<i>ішінара сипаттайды</i>	<i>сипаттай алмайды</i>
5-Ш.2	таныс әндердің мазмұны туралы айтады:		
	<i>айтады</i>	<i>айтуға тырысады</i>	<i>айта алмайды</i>
5-Ш.3	құрастырған, жапсырған бұйымдары, салған суреті туралы әңгімелейді:		
	<i>әңгімелейді</i>	<i>әңгімелеуге талпынады</i>	<i>әңгімелеуге тырыспайды</i>
Әлеуметтік - эмоционалды дағдыларды қалыптастыру			
5 - Ә.1	жануарларды әртүрлі белгілері бойынша топтастырады және олар туралы айтады:		
	<i>топтастырады және айтады</i>	<i>топтастырады, ішінара айтады</i>	<i>топтастыруға және, айтуға талпынбайды</i>
5 - Ә.2	айналасында болып жатқан жағдайларға өзінің пікірін білдіреді:		
	<i>білдіреді</i>	<i>білдіруге талпынады</i>	<i>білдіре алмайды</i>
5 - Ә.3	арнайы көлік құралдарының түрлерін ажыратады және оларды түрлі әрекеттерде қолданады:		
	<i>ажыратады және қолданады</i>	<i>ажыратады, қолдануға тырысады</i>	<i>ажыратады, қолданбайды</i>

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі (ҚРҰ 2021 жылғы 15 наурыздағы №137 қаулы);
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (ҚР ОАМ 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйырығы);
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы (ҚР БЖҒМ 2016 жылғы 12 тамыздағы №499 бұйырығы);

МАЗМҰНЫ

1.	Түсіндірме жазба	3
2.	Ересек топ (4 жастағы балалар)	4
3.	Мектепалды топ (5 жастағы балалар)	8
4.	Түсіндірме жазба	14
5.	Өлеңдер	15
6.	Санамақтар	23
7.	Мақал-мәтелдер	26
8.	Әңгімелер	29
9.	Ертегілер	32
10.	Әндер	39
11.	Қимылды ойындар	50
12.	Сергіту жаттығулары	55
13.	Артикуляциялық жаттығулар	56
14.	Саусақтармен орындалатын сергіту сәттері	57
15.	Қимылдармен орындалатын сергіту сәттері	58
16.	Басқа тілде оқытатын мектепке дейінгі ұйымдарда қазақ тілін үйрету үшін «Тілге бойлау» бағдарламасын меңгерту бойынша жүргізілетін мониторинг критерийлері мен индикаторлары	61
17.	Әдебиеттер тізімі	82

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
«Балаларды ерте дамыту институты» РММ